

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ח) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוציא מפשוט; מרכא – מברך; דרנא – מוציא; תברך – מחלק; ממעט, לא ממש; טרקהא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תברך מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרה – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; מונח רביע – 4; מונח רביע – 4; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק ששור, מוציא. עמירה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפני ששור. מוציא. עמירה. שגגה = שכהה; פזר – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

1.1 שמות וארא ו,ב

שמות וארא ו,ב – ג: [ב] וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה':

[ג] וַאֲרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:

[זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כג עמוד ב] וַאֲרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי ה' לֹא נִודַעְתִּי

לָהֶם: רבי חזקיה פתח ... דהא כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בההוא אתר דאקרי בי

מקדשא, ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון יסודין דעלמא תתאה א"ש ורו"ח ומי"ם ועפ"ר, ואתחברו ארבע

סטרי אליו ב' סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייה קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה, והאי גופא אתחבר מתרין עלמין

מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא, אר"ש ת"ח ד' קדמאי אינון רזא דמהימנותא, ואינון אבהן דכלהו עלמין, ורזא דרתיכא עלאה

קדישא ואינון ד' יסודין א"ש ר"ח ומי"ם ועפ"ר אליו אינון רזא עלאה וגו'

וַאֲרָא – רביע, לבריאת האדם מעפר המקדש בארץ, ארבעה צדדי עולם התחברו במקום זה, ואלו נושאים ארבע יסודות עולם (צפון) א"ש

(מזרח) רו"ח (דרום) ומי"ם (מערב) ועפ"ר והתקין הקב"ה מהם גוף מתוקן משני עולמות עליון ותחתון, וארבעה הראשונים הם רזי

האמונה והם אבות כל העולמות, ורז המרכבה העליונה הקדושה וגו'

טט – ובהמשך זוהר מלמד כיצד ארבעה היסודות מרכיבים את כל הבריאה באופנים שונים. שם ה' א-ל ש-די – משמעו שודד (מב' 1)

משדד – מנצח מערכות הטבע כרצונו (ראב"ע) וזהו ענין ההרכבה עד (כפי' הנוסף) שאמרת לעולמי די (בבלי חגיגה יב,א).

שודד – משדד – מנצח – משנה הרכבי תכונות הטבע כרצונו, השגחה הנדמית כדרך טבעי

פתוח נושא וַאֲרָא – רביע, מהכותב (טט) עם הערות קוראים:

בראשית א,א – ב [א] בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

[ב] וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְנָחַו וְהַשָּׁד עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרֵיחַ אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

הפסוק הראשון כולו בטעמים תחתונים ומרמז לעשרה מאמרות הבורא בהם נבראה הבריאה. הפסוק השני פותח בטעם העליון הראשון בתורה הוא טעם רביע המרמז למימוש מאמרות הבורא בהרכבת הבריאה מארבע יסודות במופעים שונים.

פ' רבינו בחיי ארבע יסודות בצורה שהלביש הבורא בחומר התוהו, וגם בתפקיד נקודה. והארץ אחרי הבריאה הזאת היתה תהו,

כלומר חמר אין בו ממש והיתה בהו שהלביש אותה צורה, והזכיר הכתוב ארבע יסודות שיש בצורה זו, והם: אש ורוח והמים

והעפר, ומלת "הארץ" כוללת ארבעתם, והוא כלל העולם השפל, וגו'

הערת ר' א"ש"ר ה"י, גלוי רמזי טעם רביע בפסוקים אלו (בר' א,ב, א, ו) שמות וארא ו,ב), הוא גלוי יסודי בתורה

וזוהו גם הבסיס להא דיש ד אותיות בשם י-ק-ו-ק, ועולם החומר ארבע כוחות (כבידה, חוק, חלש, אלקטרומגנטי) וארבע יסודות

(קוואוקים; גלואונים; פוטונים; בוסונים וגרביטונים) וארבע מרכיבים ב-DNA (Guanine C, T, A, G; adenine, thymine, cytosine) וארבע מרכיבים בדם הוא הנפש (כדוריות לבנות, כדוריות אדומות, טרומבוציטים, פלאסמה) וכו'

וגם ש-ד-י: ש"י עולמות הבונים מ-ד יסודות המהוים אותם לכך ד במרכו ה-ש"י – ש-ד-י.

וגם א-ל ש-ד-י: שאל (כמו ביקש) באמצעות ד (היסודות) ברא את י (הספירות). וכן הוא באותה משמעות: א (הוא אלופו של עולם)

לש (במובן צר צורה לחומר) באמצעות ד את י, וכו"ל.

וגם א-ל ש-ד-י: יש במובנו א-ל שד (במובן סד, כיסה בסיד, הסתיר) את י, שעולם הזה נברא ב-ה ועולם הבא נברא ב-י ונסתר מעינינו.

וגם א-ל ש-ד-י: יש במשמעו א (אלופו של עולם) לשד (כמו לשד השמן, הינו תמצית הטוב שבדבר) י (הינו עולמות העליונים ועשר ספירות וממילא כל ההויה והשתלשלותה).

[זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כג עמוד ב] ... ועל דא קרינן משה זכה באספקלריא דנהרא דקיימא על ההוא דלא נהרא, שאר בני עלמא

בההוא אספקלריא דלא נהרא, ואבהן הוו חמאן מגו אליו גווינן דאתגליין אינון סתימין דקיימי עלייהו דאינון דלא נהרין ועל דא כתיב וארא אל

אברהם אל יצחק ואל יעקב כאל שדי באינון גווינן דאתחזיין, ושמי יי' לא נודעתי להם אליו גווינן עלאין סתימין דזהרין דזכה בהו משה לאסתכלא

בהון, וגו'

[אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עקיבא, רבי עמוד 414] ... והשם שהוא נתגלה למשה בסנה מתוך אהבה ומתוך הרחמים ומתוך

הענוה ומתוך הישרות ומתוך השפלות ומתוך הצדקה ומתוך האמונה ומתוך אברהם יצחק ויעקב, שאפילו אברהם יצחק ויעקב שהם

גדולים ממלאכי השרת והקב"ה אהבם אהבה גמורה לא גלה להם שם המפורש אלא למשה בלבד שנאמר ושמי ה' לא נודעתי להם (פ' וארא).

ומה הודיע להם מקצת שמו שאינו מפורש שנאמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב כאל שדי, שלש אותיות הללו הודיע

להם כנגד שלשתן, ש' כנגד אברהם ד' כנגד יצחק י' כנגד יעקב, ולכולם שם אחד גלה להם, אבל למשה גילה לו כל השמות, בין

שמות המפורשים בין שמות החקוקים על כתר מלכות שבראשו ובין שמות החקוקים על כסא הכבוד ובין שמות החקוקים בטבעת

שבידו, בין שהם עומדים כעמודי אש סביבות מרכבותיו בין שמות שהם סביבות שכניה כנשרי מרכבה ובין שמות שנחתמו בהם

שמים וארץ ים ויבשה הרים ובקעות תנינים ותהומות, סדרי עולם וסדרי בראשית וסדרי מעונות זבול וערבות וכסא הכבוד, אצרות

חיים וגנזי ברכות גנזי טל ומטר גנזי ברכים גנזי עננים גנזי רוחות וגנזי נשמות של חיים ושל מתים שנאמר יודיע דרכיו למשה (תהלים

ק"ג). ומפני מה לא גילה דרכיו לאברהם שפירש עצמו מ"ע' ונדבק תחת כנפי השכינה ועמד בעשר נסיונות, וליצחק שנעקד כשה

תמים על גבי מזבח ומסר דמו להקב"ה, וליעקב שהרחיק את עצמו ואת בניו ואת בנותיו ואת קרוביו מחטא ומע"ז שנאמר ויאמר

יעקב אל ביתו הסירו אלהי הנכר (פ' וישלח) ? אלא מלמד שאברהם לא גילה לו אלא מפני שזרעו של יעקב שברקיע שנאמר כי

מפני שזרעו של עשו נופל בגיהנם, ולמה לא גילה ליעקב שבתר בו הקב"ה לסגולתו וחקק דמותו על כסא הכבוד שברקיע שנאמר כי

יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו (תהלים קל"ה), ובו משבחים לפניו עליונים ותחתונים בכל יום שנאמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל

אשר בך אתפאר (ישעיה מ"ט) ? אלא מפני שאמר שנסתרו דרכיו לפני בוראו שנאמר למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה'

(שם /ישעיהו/ מ') לפיכך לא גילה לו.

סיכום: (שמ' וארא ו,א) וַאֲרָא – רביע, גיליתי לאבות איך הבריאה (העולמות שבראתי) מורכבת מצירופי ארבע יסודות וזה מבואר בשם א-ל

ש-די שהוא גלוי אחד מרבים של שם הוי"ה. זה שזה בטוי של שם הוי"ה מרומז בלימוד אֶלְפִינֵי מתבנית הטעמים קיסר (אתנח או סלוק)

[פשטא] [מונח] זקא-קטן ותוכנו תיאור ואחריו פעולה או הלכה (בד"כ) של הכתוב בְּאֵל שְׁדֵי – מונח אתנח וְשְׁמֵי ה' – מונח זקא-קטן

(והוא תיאור והפעולה אחריו) לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם – מרכא טפחא סלוק. הלימוד לאתרוי בעיקרו כפי' רש"י לא ניכרתי להם במדה אמתית

שלי ... נאמן לאמת דברי שהבטחים ב-"אני א-ל ש-די" נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, נאמן ליפרע מהעוברים על דברי.

הלימוד לאתרוי ביתר פירוט יהיה כפי' [רש"י] (ו,א) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה': - נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ... אֲנִי ה' - נאמן

לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיתי

לעלוי נשמת חזקיהו סדר יצחק בן חיים אריה ויהודית

ב"ה טוב טעם ודעת (טורניר) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מארד, דרנא – מצרף; תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' ששנויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר ללימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק I** – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן ... זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרש"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ללימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מודיעה. עמירה. שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מודיעה. עמירה. שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רציו לנשוא אחר בהלכה:

ליפרע, כשהוא אומר אצל עונש, וגו'
(וג) וְאֵרָא אֶל הָאֲבוֹת בְּאֵל שְׁמַי - הבטחתים הבטחות, ובכלן אמרתי להם: "אני אל שדי" (בר' יז, א; לה, יא). **וְשָׁמַי הוּא לֵאמֹר נִדְבַעְתִּי לָהֶם:** - 'לא הודעת י להם' אין כתיב כאן, אלא **לֵאמֹר נִדְבַעְתִּי** - לא ניכרתי להם במדה **אֲמַתִּי** שלי שעליה נקרא **שְׁמַי הוּא** - נאמן **לֵאמֹר** דברי, שהרי הבטחתים ולא קיימתי.

וְשָׁמַי הוּא לֵאמֹר נִדְבַעְתִּי לָהֶם: רש"י - נאמן **לֵאמֹר** דברי, ס"ת 'לא' נודעת'י להם' – אמת"י או יאמ"ת הלימוד אלפנין שיש ללמוד מהלימוד לאחריו הוא שגלוי ה' אליהם היה מוגבל לעומת הגלוי אל משה **אֶל-אֲבֹתָהֶם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא כיתור לרבות במעלותיהם וביעקב להיות בחיר האבות, ובא **תביר** לרמז על הגבלת גילוי הנסתרות בתורת הא-לקות לכל אחד מהאבות, לאברהם מפני ישמעאל, ליצחק מפני עשו, ליעקב מפני שאמר **שנסתרו דרכיו לפני בוראו שנאמר למה יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' (שם) /ישעיהו/ מ' לפיכך לא גילה לו בְּאֵל שְׁמַי** – מונח אתנה, מונח מרבה הגבלות הנרמזות באתנה, ללמד שלא גילה לאבות שמות הוי"ה המגלים נסתרות יותר נרחבות בתורת הא-לקות, כאלו שגילה למשה רבנו.

שמות וארא ויג: וַיִּדְבֹר הוּא אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּצִיחֵם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרָיִם
לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ס
(ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה (וילנה יז,א)) ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדי' תלוי בכל אדם ואתייה כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק **וַיִּדְבֹר הוּא אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּצִיחֵם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** על מה ציום על פרש' שילוח עבדי' ואתייה כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הווא דכתיב מקן שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו' **וַיִּדְבֹר הוּא אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן** – מונח זקא מונח סגול, מוסיף מענין משה ואהרן עליהם, מה הם חפשיים לרבות עליהם עוד חפשיים. **וְאֶל-פְּרַעֲה** – טפחא בפרעה ללא הגבלת מרכא לפניו, גורם להתפשטות אפיון מפרעה המצווה לשלח עבדיו מבני ישראל, אל מהות הצווי למשה ואל אהרן, מה משה ואהרן חפשיים אז עליהם לצוות על בני ישראל המשעבדים אחיהם מבני ישראל לשחררם לחפשי וכך להוסיף על משה ואהרן בני החירות את כל בני ישראל המשועבדים לאחיהם ובזכות זאת יוסיפו לכל (יזכו) בני ישראל לחירות.

שמות וארא ז
[יז] כֹּה אָמַר הוּא בְּנֹאת תִּלְדֶּע כִּי אֲנִי הוּא הַנֶּה אֲנִי מִכָּהוּן אֲשֶׁר-בְּיָדִי עַל-הַמּוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיָדִי וְנִהְפְּקוּ לָהֶם: [יט] וַיֹּאמֶר הוּא אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִטְהַרְךָ עַל-מִיָּמִי מִצְרָיִם עַל-נִהְרָתְסוּ עַל-יָאֲרִיחֶם וְעַל-אֲנַמִּיחֶם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִיָּמִיחֶם וְיִהְיוּ-דָם וְיִהְיֶה דָם כָּסֵל-אֶרֶץ מִצְרָיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:
ע"פ שמות וארא ז, זיט תורה שלמה (פא*) פסיק בפסוק (ז, ט) מִכָּהוּן אֲשֶׁר-בְּיָדִי ומשמעו פעמיים יד, הנלקחת מצד שמאל של הפסיק לצד ימין של הפסיק, יד משה ויד אהרן המטה את המטה.
ע"פ תורה שלמה [פז] אָמַר אֶל-אַהֲרֹן – מונח פזר, כעין שני עניני פזר **קַח מִטָּה וְנִטְהַרְךָ**. – מונח מונח תלישא-קטנה, כעין שלושה עניני תלישא-קטנה (= תרסא)
(א) תרסא רמז לימי התראת מכה וימי שימושה, ראה לעיל.
(ב) תלישא עשויה לרמז לחישוב זמני תקופות, פזר ירמז להמנעות משתיית מי נהרות בזמן שחלה התקופה, כי מסוכן כמו מכת דם במצרים (ג) לפי שתרגם אונקלוס עצים ואבנים ככלי עצים וכלי אבנים, ע"פ המדרש הגדול תלישא עשויה לרמז למים שאובים (כעין תלושים) בכלים שבגודל עד 40 סאה מקבלים טומאה לעומת מי נהרות ומאגרים שונים שאינם מקבלים טומאה. פזר ירמז לכשרות וטהרת מקוואות.

ע"פ תורה שלמה (פג) עַל-מִיָּמִי מִצְרָיִם עַל-נִהְרָתְסוּ עַל-יָאֲרִיחֶם וְעַל-אֲנַמִּיחֶם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִיָּמִיחֶם – כעין כלל ופרט וכלל או רבוי מיעוט רבוי, הכלל הראשון **עַל-מִיָּמִי מִצְרָיִם** מטועם קדמא ואולא, הפרטים **עַל-נִהְרָתְסוּ עַל-יָאֲרִיחֶם וְעַל-אֲנַמִּיחֶם**, כלל בתראה **וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִיָּמִיחֶם**, לפי כלל ופרט וכלל, הכלל בתראה מרבה (ע"פ תרגום אונקלוס של עצים ואבנים) כלי עצים וכלי אבנים, **וְיִהְיוּ דָם וְיִהְיֶה דָם כָּסֵל-אֶרֶץ מִצְרָיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:** לפי רבוי מיעוט רבוי יש ללמוד באופן המרוחק ביותר ממי היאור, שנשארו מים במצרים למצרים, שלא היו לדם ואלו מים שחפרו המצרים שמקורם לא היה ביאור **שמות וארא ז, [כד] וַיַּחֲפְרוּ כָל-מִצְרָיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מִיָּם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יִכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:**

שמות וארא ז, כא: וַיִּהְיֶה אֲשֶׁר-בְּיָאֵר מִתְּהוֹ וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יִכְלוּ מִצְרָיִם לְשִׁתּוֹת מִיָּם מִן-הַיָּאֵר וַיִּהְיֶה הַדָּם כָּסֵל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
ע"פ תורה שלמה (צא) כמו שבגאולת מצרים הייתה מכת דם כך תחזור ותהיה מכת דם ואש ותמרות עשן בגאולת אדום לעתיד לבוא, דבר המרומז בפעמיים זקף-קטן וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יִכְלוּ מִצְרָיִם.

שמות וארא ט, ג: הִנֵּה יָד-הוּא הַזֹּהֵה בְּמִקְנֵךְ אֲשֶׁר בְּשׂוּדָה בְּסוּסִים בְּחֲמָרִים בְּנִמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן הֶבֶר כִּבְד מֵאֵד: בְּמִקְנֵךְ אֲשֶׁר בְּשׂוּדָה - פשטא מונח זקף-קטן בְּסוּסִים בְּחֲמָרִים בְּנִמְלִים - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים **שופטים ב, טו: בְּכָלוּ אֲשֶׁר יֵצְאוּ יָד-הוּא הַזֹּהֵה-בָּם לְרַעֲהָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר הוּא וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע הוּא לָהֶם וַיַּצֵּר לָהֶם מֵאֵד:
יד-ה' היתה-בם לרעה - פשטא מונח זקף-קטן **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר הוּא** - פשטא מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים **[מקראות תמימות (מקת"ם) רות רבה ב יט על פסוק שופטים ב, טו]****

- אמר רבי לוי: כל מקום שנאמר בו יד ה' מכת דבר היא, ובנין אב (מקת"ם ההוכחה הברורה ביותר) שכלולם (**שמות וארא ט, ג) הנה יד-ה' היתה** (מקת"ם מכת דבר) ... תלמידי דרבי נחמיה מייתי לה מהתם (**שופטים ב, טו**) **בכל אשר יצאו יד-ה' היתה-בם לרעה** - ביוצאין היתה מגפה (מקת"ם) דהיינו אלימלך שיצא לחוץ לארץ - פירוש המהרז"ל ביושבין לא היתה מגפה.
- טט אמר רבי לוי יד-ה' ... בנין אב ומוכח מפסוק (**שמות וארא ט, ג**) שבו פעמיים זקף קטן בין שני קיסרים (סילוק אתנה)
 - תלמידי דרבי נחמיה יד-ה' ... בנין אב ומוכח מפסוק (**שופטים ב, טו**) שבו פעמיים זקף קטן בין שני קיסרים (סילוק אתנה)
 - רבי לוי ותלמידי רבי נחמיה ידעו שבפסוקים אלו יש לימוד של בנין אב ולענ"ד זה מושרה ע"י פעמים זקף-קטן במקראות שהובא על-ידם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולמוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה. עמירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

סיכום:

שמות וארא ו,ג וְאֶרְאָא - רביע, גיליתי לאבות איך הבריא (העולמות שבראתי) מורכבת מצירופי ארבע יסודות וזה מבוטא בשם א-ל-ש-די שהוא גלוי אחד מרבים של שם הוי"ה. זה שזה בטוי של שם הוי"ה מרומז בלימוד אלפנין מתבנית הטעמים קיסר (אתנח או סלוק) [פשטא] [מונח] זקף-קטן ותוכנו תיאור ואחריו פעולה או הלכה (בד"כ) של הכתוב **בְּאֵל שְׁדֵי** – מונח אתנח ו**שְׁמֵי ה'** – מונח זקף-קטן **לֹא נִדְרַעְתִּי לָהֶם** – מרכא טפחא סלוק. הלימוד לאחריו כפי"רש"י לא ניכרתי להם במדה אמתית שלי ... נאמן לאמת דברי שהבטחתים ב-"אני א-ל-ש-די" נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, נאמן ליפרע מהעוברים על דברי. ס"ת לא' נודעת' להם' – אמת"י או יאמ"ת **אֶל-אֲבֹתָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא כיתור לרבות במעלותיהם וביעקב להיות בחיר האבות, ובא תביר לרמז על הגבלת גילוי הנסתרות בתורת הא-לקות לכל אחד מהאבות, לאברהם מפני ישמעאל, ליצחק מפני עשו, ליעקב מפני שאמר שנסתרו דרכיו לפני בוראו שנאמר למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' (שם /ישעיהו/ מ') לפיכך לא גילה לו **בְּאֵל שְׁדֵי** – מונח אתנח, מונח מרבה הגבלות הנרמזות באתנח, ללמד שלא גילה לאבות שמות הוי"ה המגלים נסתרות יותר נרחבות בתורת הא-לקות, כאלו שגילה למשה רבנו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוותך האמנותי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; פיר – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

העולמות מהמדרגה שירדו אליה מחטאי האדם, דבר המרומוז ב-**אני ה'** – מונח סגול, מונח טעם מחבר, סגול טעם עוצר, ההתעלות הסגולית של העולמות תלויה במסירות הנפש של כל אחד מישראל. בתוך התעלות זאת נמצא גם כעין גאולת כסא הכבוד (כבוד ה') מהגלות, כמרומוז בשנוי הלשון הבא:

- **והוצאתי אתכם** – מונח רביע, מרמז ללפחות ארבעה ענינים אשר אפשר שמרמז להמישה לשונות של גאולה כאשר הלשון החמישי הוא ללא הכרעה – תיק"ו. בכל אופן נאמר כאן **והוצאתי אתכם** והמדרש ובהקפות סוכות נאמר ונקוב **והוצאתי אתכם** הוצאת-גאולת עם ישראל ממצרים היא גם הוצאת-גאולת השכינה הקדושה מגלותה. אפשר כי בדרשה תבנית הטעמים מונח רביע של **והוצאתי אתכם** מרומוז ענין של יציאת כסא הכבוד כביכול מגלות.

תורה שלמה [לה] [ו] לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' ר' יודן אומר כדאי היו ישראל (ראויין) לישטף במצרים שהפרו ברית מילה ועבדו ע"ז. אלמלא שהביא הקב"ה עצמו בשבועה שני' **לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'** ואין לָכֵן אלא שבועה שנא' **(שם"א גיד)** ולכן נשבעתי לבית עלי **(מדרש הגדול, מכילתא דרשב"י, שמ"ר פ"ו-ה)**. **תורה שלמה [לו] אֲנִי ה'** אני יודע שסופן למרוד בי ולהכעיס לפני ואע"פ כן הריני גואלן למען שמי וכן הוא אומר **(שם"ב בכה)** **וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: ס** **בהערות** משה היה ירא שמא מדה"ד תעכב גאולתם ... ובויק"ר פכ"ג-ב: אומר רבי שמואל בר נחמני אלולי שאסר הקב"ה עצמו בשבועה לא נגאלו ישראל לעולם, הה"ד **[ו] לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'** **(מדרש הגדול, מכילתא דרשב"י)**.

שמות וארא ו,ז: וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:

תבנית הטעמים בקרא כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם – מונח מהפך פשטא מונח זקא-קטן במלה אחת, מונח מרמז על כעין מספר פעמים תבנית מהפך פשטא מונח זקא-קטן במלה אחת, **תבנית אֱלֹהֵיכֶם** מונח זקא-קטן במלה אחת בתפקיד כעין ריבה וריבה את הכל, נאמר במועט וחל בכל, **תבנית אֱלֹהֵיכֶם** – זקא-קטן ... **אתכם** – זקא-קטן, פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים דבר החוזר וקורה, הוצאת מצרים היא דוגמא לכל יציאת גלות לקיחה בחזקה, אף ליציאה מגלות אדום הארוכה והקשה כפי' **בעה"ט ולקחתי כנגד אדום וע"כ כתיב ביה ולקחתי כאדם הלוקח בחזקה שהוא הקשה מכולם**.

כל התבניות ביחד כמרמזות כי כל הגלויות הן בהנחיה א-לקית נעלה המתבטאה במלת **אֲנִי** – כעין עצמותו ומהותו של הקב"ה הנעלה מן המדות המבוטאות בשמות הקב"ה **ה' אֱלֹהֵיכֶם** והנחיה נעלה זאת מהפך המדות והטבע וכן מגביר הרחמים של **ה' אֱלֹהֵיכֶם** – המבטא רחמים מצד עצמם ורחמים מצד הגבורה, כדי להביא את ישראל והעולם לגאולתו. **תיאור סבילות מצרים** – מרכא סלוק, המלמד על רבוי סבילות מצרים מאפיין את מצב **מִתַּחַת** – וטעם טפחא בתפקיד התפשטות תיאור הסבילות אלפניו ללמד על הקושי המיוחד בכל גלות, המעורר בחינת רחמים שבגבורה בהתאמה, עד שכל בחינת גבורה נהפכת לתגבורת ברחמים, ולכן להלכה כדי שכל אחד מישראל יזכור מגאולת מצרים את **וַיֵּדַעְתֶּם** – רביע, שבכל אחת בארבע הגלויות, עומדת ההבטחה לגאולה בארבעה לשונות הגאולה מתבטאים בגימטריה הבאה וההלכה הבאה ע"פ **בעה"ט - והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (= 2063)** בגימ' זה עני בישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות (2061). להזכיר מלוא כוס הסבל ומלוא כוס הגאולה.

שמות וארא ו,טז יח כ:

[טז] וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתַלְדֹתָם: גֵּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חֲנִי לֹוִי שִׁבְעָה וְשָׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: – שבע דרגא **[יח] וּבְנֵי קַהַת עֲמֶרֶם וַיִּצְהָר וְחִבְרֹן וְעִזִּיאֵל וְשִׁנִּי חֲנִי קַהַת שְׁלֹשׁ וְשָׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: –** שלש דרגא **[כ] וַיִּקַּח עֲמֶרֶם אֶת-יֹוכָבֵד בְּדָתוֹ לֹוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוִי אֶת-אֶחָרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה וְשִׁנִּי חֲנִי עֲמֶרֶם שִׁבְעָה וְשָׁלְשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה: –** שבע דרגא

טט - אפשר שהדרגא מרמז לשרשרת הקבלה מיוסף עד עמרם שהגואל יזדהה במלים **פקד יפקד . פקד פקדתי אתכם . הרמב"ן שמות ג טז בשם שמות רבא** משה רבנו נעקר מבית עמרם בגיל שנים עשרה ולא קבל המסורת שעברה מיוסף ללוי לקחת לעמרם. טט - כנראה שיוסף העביר לשאר שבטי י-ה ולוי האריך ימים מכולם והעביר לקחת שהעביר לעמרם.

שרשרת הקבלה מיוסף עד עמרם שהגואל יזדהה במלים **פקד יפקד .**

בראשית ויחי נכד: וַיֵּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִכִּי מֵת

וְאֵלֵהֶם פֶּקֶד וּפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתְהֶם לֵאמֹר וְלֵיֶעֱקֹב:

בראשית ויחי נכה: וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלָתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה:

שמות ג,טז: לָךְ וְאֶסְפְּתָה אֶת-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתְּ אֲלֵהֶם ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אֲבֹתְהֶם וַיִּצְחַק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקַדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת-הַעֲשׂוֹי לְכֶם בְּמִצְרָיִם:

שמות בשלח יג,יט: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ

כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם:

1. **בראשית ויחי נכד: פֶּקֶד וּפְקֹד וְהִעֲלִיתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה** פקד יפקד עם הקישור יוצאת מיוסף עם הזיהוי לדברי הגואל **פקד יפקד**
2. **בראשית ויחי נכה: פֶּקֶד וּפְקֹד וְהִעֲלִיתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה**: פקד יפקד עם הקישור והעלתם את-עצמותי מרכא טפחא סלוק, תיבת "את" ותבנית הטעמים מרבה את עצמות שאר שבטי י-ה.

1 **שמות בשלח ג,טז: פֶּקֶד וּפְקַדְתִּי אֶתְכֶם** מהפך פשטא זקא-קטן, דברי ה' למשה הגואל הקישור **פקד פקדתי** אחד כפשוטו שיאמר, אחד שלא כפשוטו כי משה ערל השפתיים לא יכל לאמר זאת מעצמו

3 **שמות בא יג,יט: וְהִעֲלִיתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם:** דרגא תברך טפחא סלוק, המילה "והעליתם" וטעמה **דרגא** כקישור **לפקד**

(דרגא) יפקד של יוסף ולהעלאת עצמותיו עם עצמות שאר שבטי י-ה.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת מונח (טור) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שבחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא גול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זק-קטן – 2; זק-גול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זק-קטן ... זק-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מוציאה. עמירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור. מוציאה, עמירה, שגגה = שכחה; פ"ר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות וארא ו,ב

שמות וארא ז

[יט] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מַטְּיָךָ וְנִטְהַרְךָ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-יְאֹרֵיהֶם וְעַל-אֲנִמְיָהֶם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימֵיהֶם וְיָהוּי-רַם וְיִהְיֶה רַם כָּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:

תבנית הטעמים החל מ- וַיֹּאמֶר ה' – קדמא ואולא מרמז על דרשה בדרך של מלמד ולמד כגון בדרך של כלל ופרט, רבוי ומיעוט, בנין אב, היקש.

בדרך של מלמד ולמד (א) אפשר שבא ללמד ממכה ראשונה למכות אחרות שבכל מכה הייתה נטיית יד או מטה לארבע רוחות השמים המרומוז בטעם רביעי במלים אֶל-מֹשֶׁה כדי שהמכה תקיף את כל ארץ מצרים. [רבינו] בחיי שמות ז,כב ... כי משה התרה לפרעה במכת היאור ואמר לאהרן לנטות ידו על מימי מצרים וכן עשה אהרן, נטה ידו על מימי מצרים כמו שאמר הש"י למשה, וזהו שכתוב: "וירם במטה", שהרים אהרן את ידו במטה ונטה ידו לדי רוחות העולם על מימי מצרים.

בדרך של מלמד ולמד (ב) אפשר שבא ללמד על מספר ימי ההתראה לכל מכה ומספר ימי המכה, שזה עשוי להיות אחד מתפקידי סדרת הטעמים מונח מונח בתרסא בכתוב קַח מַטְּיָךָ וְנִטְהַרְךָ .

שמות רבה (וילנא) פרשת וארא ט יב (שמ' וירא ז,כה) וַיִּמְלֵא שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-הָ אֶת-הַיָּאָר: פ, רבי יהודה ורבי נחמיה אחד מהם אומר כ"ד ימים היה מתרה בהם עד שלא בא המכה ושבעה ימים המכה משמשת בהם, ואחד מהם אומר ז' ימים מתרה בהם וכ"ד ימים הייתה המכה משמשת בהם, על דעתיה דהאיך דאמר כ"ד ימים היה מתרה בהם (שמ' וירא ז,כה) וַיִּמְלֵא שְׂבַעַת יָמִים להכאה, ועל דעתיה דמ"ד ז' ימים היה מתרה בהם (שמ' וירא ז,כה) וַיִּמְלֵא שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת וּגו' שהיה מתרה בהן על מכה אחרת.

המספר שבע נמצא כתוב, מנין המספר 24?

וַיִּמְלֵא שְׂבַעַת יָמִים – טפחא מונח אתנה, כתבנית (שמ' יתרו כ,ב) אֲנִכְלֵהְךָ אֶלְהֵיךָ בטעם תחתון (פתיחת עשרת הדברות) וכתבנית (בר' א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים עשוי לרמז למדרשים הקושרים בין עשרה מאמרות של מעשי בראשית ובין יציאת מצרים ובין עשרת הדברות. כגון הנידון ע"י שם משמואל שמות פרשת בשלח וישב הים לפנות בוקר לאיתנו. ובמדרש (רבה) (פ' כ"א) תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיקרע לפני בני ישראל. ... במד"ר (בראשית פ' ה') חושב הרבה תנאים שהתנה עם מעשי בראשית שלא יעמדו נגד רצון הצדיקים

(אוצר החכמה) חידושי הר"ם עה"ת, הרב אלטר י"מ, וארא ... (עי' פסק"ר כא יט,כ), כי על ידי העשרה מאמרות ניכר כוח השי"ת בהכריאה ובטבע העולם ועל ידי המכות (שפטים גדולים בגלות מצרים) המראים שהשי"ת משנה את הטבע כרצונו, נעשה דרך להתגלות האלקית על הר סיני שנעשה על ידי עשרת הדברות, וזהו (שמ' וארא ז, ז) וּבִשְׁפִטִים גְּדֹלִים: וְלִמְחֵמֵי אֶתְכֶם לֵי לְעַם וּגו'

בדרך של מלמד ולמד (ג) אפשר שבא ללמד וכן היקש ממכות מצרים למכות בעתיד בממלכות שפגעו בעם ישראל שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט יב יג אמר ר' אלעזר בן פדת כשם שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים, כך הוא עתיד להביא על צור שנאמר (ישעיה כג,ה) פֶּאֶשֶׁר-שָׁמַע לְמִצְרַיִם יְחִילוּ פְשָׁמַע צֹר: א"ר אלעזר כל צר שבמקרא חסר במלכות הרשעה הכתוב מדובר, וכל צור מלא בצור המדינה הכתוב מדובר, (טט – כאן מלמד ההיקש) מַצְרַיִם לְקוֹ בְדָם אִף כֹּאֵן (ישעיה ז,ד) וְנִהְפְּכוּ נְהַלְיָה לְזִפְתָּ, (ישעיה ז,ד) לְיִלְהָ וְיִוְמֵם לֹא תִכְבֶּה לְפִי שִׁבְטֵהּ יִשְׂרָאֵל מִן הַתּוֹרָה שִׁכְתוּב בּוֹ (הושע א,ח) וְהִגִּית בּוֹ יוֹמֵם וְלַיְלָה, לפיכך הקדוש ברוך הוא פורע ממנה באש שלא תכבה לעולם ביום ובלילה, ולפי ששרפה ביתו של הקדוש ברוך הוא שכתוב בו (ישעיהו,ד) וְהִבִּית יִמְלֵא עֲשׂוֹן, לפיכך יעלה עשנה, וכה"א (ישעיה סו,י) קוֹל שְׂאוֹן מְעִיר קוֹל מְהִיכֵל קוֹל ה' מְשַׁלֵּם גְּמוּלָ לְאֲבִיוֹ, בשביל קול שאון מעיר קול מהיכל כד"א (איכה ב,ג) קוֹל נְתָנוּ בְּבֵית-ה' כִּי־נִוּעַד: ס לפיכך קול ה' משלם גמול לאויביו.

(ישעיה כג,ה) פֶּאֶשֶׁר-שָׁמַע לְמִצְרַיִם – טפחא אתנה, כטעמי שמע ישראל, וקרוב לבר' א,א כעין קביעה במעשי בר' על היקש ממצרים לממלכות אחרות, הדרשות הבאות כולן בסימן היפוך, האומות ביטלו ישראל מן התורה, היינו היפכו ממטרת ישראל להקים עולם במלכות ש-די ע"י (הושע א,ח) וְהִגִּית בּוֹ יוֹמֵם וְלַיְלָה – מהפך פשטא זק-קטן, לקיים דברי הנביא (צפניה ג,ט) כִּי-אֶזְ אֶהְפֶּךָ אֶל-עַמִּים שָׁפָה בְּרִנְהָ לְקָרָא כָּלֵם פֶּשֶׁם ה' לְעִבְדוֹ שֶׁכֶם אֶחָד: לכן עתיד להיפך עליהם עולמם: (ישעיה ז,ד) וְנִהְפְּכוּ נְהַלְיָה לְזִפְתָּ – מהפך פשטא זק-קטן, (ישעיה ז,ד) לְיִלְהָ וְיִוְמֵם לֹא תִכְבֶּה – מהפך פשטא זק-קטן, (ישעיה סו,י) קוֹל שְׂאוֹן מְעִיר – מהפך פשטא זק-קטן,

על מימי מצרים – קדמא ואולא, להלן לימודים אחדים בתבנית זאת

תבנית הטעמים החל מ- על מימי מצרים – קדמא ואולא מרמז לדרשה אפשרית בדרך של כלל ופרט ואכן זאת הדרשה ב- שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט,יא ... א"ר יוסי בר אבין כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, על מימי מצרים, הרי זה כלל (כלל קדמא), על נהרתם על יאריהם ועל אנמיהם פרט ועל כל מקנה מימיהם הרי כלל אחר (כלל בתראה), מה אתה מרבה (? לפי דרך הלמוד של כלל ופרט וכלל) כל הדומין להן (כל כינוס מים כולל מים שבכלי המצרים כפי שנלמד מהמשך המדבר על כלי יהודים), (שואל ש"ר) מהו ובעצים ובאבנים, רד"ל אומרים אף עבודת כוכבים שלהם לקה בדם שנא' (ירמיה ב) אומרים לעץ אבי אתה, ד"א ובעצים ובאבנים שהיו המים ששותין עם יהודי בכלי אחד (של יהודי) או בכלי עץ או בכלי אבן נהפכין בפיו לדם, וי"א אף בימסאות ובתי כסאות שלהם לקו בדם וכשהיה אחד מהם הולך ויושב ע"ג המטה או ע"ג האבן או ע"ג סלע היו מפסידין את בגדיהם בדם, וכה"א ויהי הדם בכל ארץ מצרים. בדרך הלמוד של כלל ופרט וכלל מתמעטים לפחות שני פרטים, ואין המדרש מלמדנו מהם.

ע"פ תורה שלמה [פג] על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אנמיהם ועל כל מקנה מימיהם – כעין כלל ופרט וכלל או רבוי מיעוט רבוי, הכלל הראשון על מימי מצרים מוטעם קדמא ואולא, הפרטים על נהרתם על יאריהם ועל אנמיהם, כלל בתראה ועל כל מקנה מימיהם, לפי כלל ופרט וכלל, הכלל בתראה מרבה (ע"פ תרגום אונקלוס למלים עצים ואבנים) כלי עצים וכלי אבנים. והיה רם ככל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים: לפי רבוי מיעוט רבוי יש ללמוד באופן המרוחק ביותר ממי היאור, שנשארו מים במצרים למצרים, שלא היו לדם ואלו מים שחפרו המצרים שמקורם לא היה ביאור

שמות וארא ז,כ: וַיַּחֲפְרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאָר מֵיּוֹם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאָר:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני – (טוטר"ל) כי במוצאי האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגבית; **מונח** – רבי; **הקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מרקי, **רבי**; **דרא** – מצרף; **תביר** – מחלק, **ממעט**, **לא** מש; **טפא** = טרפא – שנוי משמעות, רביי מתפשט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שמעמטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שבחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רביי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אור החיים שמות ז, כב ויעשו כן חרטומי וגו'. לפי דבריהם ז"ל (שמו"ר פ"ט) שהיו כל מימות מצרים לדם. אם כן מנין מצאו מים להפכו לדם ואולי כי לא נהפכו אלא מים המגולים אבל מים שלא נראו בעולם שהם תחת לארץ לא נהפכו כאומרנו **ויחפרו כל-**

מצרים סביבת וגו'. שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט, יא ... א"ל רבי יהודה ומה אני מקיים ויחפרו כל מצרים סביבות היאור, א"ל לפי שהיו המצריים אומרים כל המים שהיו רואין משה ואהרן נעשין דם, והיו חופרין להוציא מים לשתות ממה שאין עיניהן רואין, א"ר ברכיה מ"ד ויהפכו כל המים אשר ביאור וגו',

או מיעוט רחוק בדרך אחרת שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט, י ... וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים מכאן העשירו ישראל,

(ט) **ונטתה-ידך ... על-נהרתם על-יאריתם ועל-אנמיהם** – מונח לגרמיה מונח רביע ו/או (ג) **כאשרו צנה ה'** – מונח לגרמיה

מונח רביע, מרמזים לנטיית יד כנגד כל הרוחות כפי' **רמב"ן (ח,כ-א) ונרם במטתה ונך את-המים** - שהרים המטה ונטה ידו על ארץ מצרים כנגד כל הרוחות, ואחר כך הכה המים אשר ביאר לעיני פרעה, ונהפכו כל-המים אשר-ביאר לדם לעיניו, (כא) **ניתי**

הקם עוד **פקל-ארץ מצרים**. ורבי אברהם אמר, כי הזכיר מכת היאור, ולא חשש להזכיר נטיית ידו על כל ארץ מצרים.

ע"פ שמות וארא ז, ט, **תורה שלמה [פא*] פסיק** בפסוק ז, **זיז מכהו במטתה אשר-בידך** ומשמעו פעמיים יד, הנלקחת מצד שמאל של הפסיק לצד ימין של הפסיק, יד משה ויד אהרן המטה את המטה.

ע"פ **תורה שלמה [פנ] אקר אל-אחרן** – מונח פזר, כעין שני עניני פזר **קח מטתך ונטתה-ידך**. – מונח תלישא-קטנה, כעין שלושה עניני תלישא-קטנה (= תרסא)

(א) תרסא רמז לימי התראת מכה וימי שימושה, ראה לעיל.
(ב) תלישא עשויה לרמז לחישוב זמני תקופות, פזר ירמז להמנעות משתיית מי נהרות בזמן שחלה התקופה, כי מסוכן כמו מכת דם במצרים (ג) לפי שתרנג אונקלוס עצים ואבנים ככלי עצים וכלי אבנים, ע"פ המדרש הגדול תלישא עשויה לרמז למים שאובים (כעין תלושים)

בבלים שבגדול עד 40 סאה מקבלים טומאה לעומת מי נהרות ומאגרים שונים שאינם מקבלים טומאה. פזר ירמז לכשרות וטהרת מקוואות. **שו"ת ויען יוסף יורה דעה סימן קכט** (בתשובה הקשורה לשו"ע י"ד הלכות גדה (סי' ק"צ ס"י)) ... יש לסמוך אפוסקים (שמדאורייתא

מים) דכולו שאוב במקוה (היינו 40 סאה מים) כשר מן התורה, ואכתי יש להם מן התורה דין מקוה ואין מקבלין טומאה, ואף (אבל) דמדרבנן פסולי' למקוה, י"ל דרבנן לא אמרו דבריהם אלא לדיני מקוואות ולא לדיני קבלת טומאה, דהרי רביעית דמקוה אף באינן שאובים (מדאורייתא מקוה כשר אבל) רבנן פסלוהו לדין מקוה דבעי מ' סאה אף לטבילת כלים, ומ"מ לדין קבלת טומאה נידון כדאורייתא להראב"ד דטהורין מטעם דהוי מקוה.

שמות וארא ו, ז: וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם סְבִלּוֹת מִצְרַיִם:

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה ע"פ רב"ע היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות וע"פ רבינו בחיי לפי מערכת הכוכבים היו ראויים עוד לעמוד שם ,

ובפועל הקב"ה הקדים את הקץ והוציאנו מן גלות החל הזה **אבן עזרא (ז)** ולקחתי כאשר תקבלו את התורה על הר סיני, וטעם המוציא אתכם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות. וזה יתברר לך כפ' כי תשא:

רבינו בחיי ענין מתן תורה, זהו שכתוב: (שמות ו, ז) "ולקחתי אתכם לי לעם", וזאת הבטחה במתן תורה שכתוב: (דברים כז, ט) "היום הזה נהיית לעם". "והיית לךם לאלהים", תקבלו אלהותי, "וידעתם", משם ואילך, "כי אני ה' אלהיכם", שאני העושה עמכם אותות ומופתים מחדשים בעבור שאני אלהיכם, "המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים", כלומר אני הוא המוציא כי לפי מערכת הכוכבים היו ראויים עוד לעמוד שם.

תולדות יצחק המוציא אתכם, כתב רבי אברהם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות. (אוצר החכמה) **זהר הסולם הרב אשלג**, ע' יט ק רעיא מהימנא

(נה ט) **וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם** וגו' ז] פקודא דא קדמא דכל פקודין. ראשיתא קדמא דכל פקודין, למנדע ליה לקב"ה בכללא. ר מאי בכללא. למנדע דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא, וברא עלמין כלהו, שמיא וארעא וכל חילקהון. ודא איהו בכללא. וסופא דכלא בפרט, למנדע ליה בפרט. (טט) **וְלִקְחֹתִי** – קדמא בתפקיד מצוה ראשונה לכל המצוות, וכן כעין כלל לדעת את הקב"ה בבחינת כלל. ומהו כלל? טט – **וַיְדַעְתֶּם** – רביע ארבע ידיעות (טט – א) לדעת שיש מושל עליון, (טט – ב) שהוא אדון העולם, (טט – ג) וברא כל העולמות שמים וארץ וכל צבאם (טט – ד) וסוף הכל הוא לדעת אותו בפרט

(נו) וכלל ש ופרט איהו רישא וסופא רזא ח] דכר ונוקבא (שהם ז'ו"ן במידות, זכר הוא כלל וראש, נקבה היא פרט וסוף) ת כחדא ואשתכת, בר נש בהאי עלמא דאתעסק (במצוות עוסק ע"י זה) בכלל ופרט, א בר נש בהאי עלמא איהו (צריך להשתלם ב) כלל ופרט. תקונא דהאי עלמא, איהו כלל ופרט. בג"כ, ראשיתא דכלא, למנדע (טט) **וַיְדַעְתֶּם** – רביע ארבע ידיעות ב (טט – א) דאית שליט (טט – ב) ודיין ג על עלמא, (טט – ג) ואיהו רבון כל עלמין. (טט – ד) וברא ליה לבר נש מעפרא ונפח באפיו נשמתא דחיי, ודא איהו באורח כלל.

(נז) כד נפקין ישראל ממצרים, לא הווי ידעי ליה לקב"ה כיון דאתא משה לגבייהו, פקודא קדמא ד דא אוליקף לון, דכתיב, וידעתם כי אני יי' אלהיכם המוציא אתכם וגו'. ואלמלא פקודא דא, לא הווי ישראל מהימנין (נאמנים לה' גם אחר) -, בכל אינון נסין וגבורין דעבד לון במצרים. כיון דידעו פקודא דא באורח כלל (אבל אחר ידיעת מצות הכלל של אמונה בה') -, אתעבידו להון (נעשו להם) נסין וגבורין.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה ידעתה ה' בדרך כלל ובפועל ידעתה ה' בפרטים.

וְלִקְחֹתִי – קדמא בתפקיד מצוה ראשונה לכל המצוות, וכן כעין כלל לדעת את הקב"ה בבחינת כלל. והוא כלל הצריך לפרט **וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם** שישתדלו לדעת ולקיים כל המצוות

וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם – (א) רביע ... זקף-קטן, כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, (ב) רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, עצמת הידיעה על ההשגחה הפרטית,

ושתי תבניות הטעמים מרמזות על כעין הפירוש של **משך חכמה (ז – ח)** ... כי הכבדת העול במצרים, (טט – ו) וכן בגלויות) באמת כעת נראה לךם כי הסיבותי לךם רעה, ולהכביד עולם לבל ליתן להם חבן. ובכל זאת תראו כי זה עוצם הטובה ותכלית הדרור - **וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם** וכי'.

וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי הוּא אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם - (א) זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר החוזר וקורה. כעין הפירוש של **משך חכמה (ז – ח)** **וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם** וכי' **והבאתי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ**. ר' סימאי אומר (בבלי סנהדרין קיא, א) : נאמר "ולקחתי אתכם לי לעם", ונאמר "והבאתי אתכם", מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ (מה ביאתן לארץ שניים מתוך ששים ריבוא, אף יציאתם ממצרים) שנים מתוך ששים ריבוא. (אמר רבא, וכן לימות המשיח,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, ט"ז) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשא; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

1.5 שמות וארא ו,ב (התשע"ה)

שמות וארא ו,ח: והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה':

ונתתי – קדמא, אפשר כי בתפקיד בימי בראשית, נשבע ה' כפי' רש"י על נשאתי את-ידי – הרימותיה להשבע בכסאי. וכפי' אשל אברהם על בכסאי – כלומר במלכותי, שכן כסא ענינו מלכות.

והשבעה היתה לתת את ארץ-ישראל שהיא תחילת הבריאה לעם ישראל הנקרא (ר' ג,ב) ראשית; ובשביל התורה הנקראת (מש' ח,בב) ראשית נברא העולם,

וזה שפ' רש"י ב-(בר' א,א) (ג-א) בראשית ברא אלהים – אמר רבי יצחק (תנ"ב בראשית יא): לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם" (שם' יב,ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח ב-בראשית? משום (תה' קיא,א) קח מצעיו הגיד לעיניו לתת להם נחלת גוים; שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו (ראה יר' כז,ה), ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. כפי' רש"י (בר' א,א) בראשית ברא אלהים – אין המקרא הזה אומר אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,1), בשביל התורה שנקראת (מש' ח,בב) ראשית דרך ובשביל ישראל שנקראו (ר' ג,ב) ראשית תבואתה;

התורה הנקראת (מש' ח,בב) ראשית דרכו (של ה') והיא נקראת גם "מורשה" (דב' הברכה לג,ד) מורשה קהלת יעקב; שעל כך כתב הרמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ג,ה"א ... כתר תורה – הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל, שנאמר - (דב' הברכה לג,ד) מורשה קהלת יעקב; – כל מי שירצה יבוא ויטול.

נקשור בין התורה הנקראת (דב' הברכה לג,ד) מורשה ובין ארץ-ישראל הנקראת (שם' וארא ו,ח) מורשה בפסוקנו, ונאמר שמתן ארץ-ישראל לעם ישראל קשור לקיום התורה ע"י עם ישראל. ואפשר כי תבנית הטעמים של (שם' וארא ו,ח) אתה לכם מורשה – מרכא תבר טפחא, שהיא כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא ירושת ארץ-ישראל ואשר שונים בהלכותיהם או ענינם בקשרם לנושא. כאן קיום התורה מעניק הזכות לירושת הארץ, ללא קיום התורה הזכות הזאת נחלשת ועד ר"ל לאיבוד הארץ.

(מש' ח,בב) ה' קנני ראשית דרכו קדם מקעליו מאז: (ר' ג,ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה פל-אכליו נאשמו רעה תבא אליהם נאם-ה': פ

שמות וארא ו,יג: וינדבר ה' אל-משה ואל-אהרן ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך מצרים להוציא את-בני ישראל מארץ מצרים:

ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ה ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדי' תלוי בכל אדם ואתייה כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק (שם' וארא ו,יג) וינדבר ה' אל-משה ואל-אהרן ויצום אל-בני ישראל על מה ציום על פרש' שילוח עבדי' ואתייה כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הרא הוא דכתיב (ר' לד,ד) מקץ שבעה שנים תשלחו איש את-אחיו העברי אשר-ימכר לו ועבדך שש שנים ושלחתו קפשי מעמד ולא שמעו אבותיכם אלי ולא השו את-אנשים:

תורה שלמה [עז] פירש בפני משה צום שלא ישעבדו איש באחי מבני ישראל, ובזכות זה יהיו נגאלים וכו', לא נענשו ישראל שגלו מן הארץ אלא על פ' שילוח עבדים, ולמה דוקא על שילוח עבדים, לפי שהיא היתה מצוה ראשונה להם במצרים ובשבילה נגאלו.

תורה שלמה – מילואים – מברר את הסוגייה הדרש של הירושלמי ר"ה ... לומד מהפסוק ב-(ירמיה לד,יג) שהמלים "ביום הוציא" דווקא ולא אחר קבלת התורה, שניתנה להם פרשת עבדים בזמן שהוציא אותם מארץ מצרים. ומפרש את הפסוק ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך מצרים שגם אל בני ישראל היה הצווי ... לעשירים שבהם שישחררו את עבדיהם מיד. ע"פ כתב יד ילקוט אלביחאני: מה צום לבני ישראל ... שישלחו עבדיהם חפשים, כדי שיצאו חפשים. ומבואר שזה היה צווי גם לשעה ולא רק לדורות. וכן מבואר בכתב-יד אור האפלה. ויש להסביר הדבר לפי המבואר ב-שמ"ר פ"ד-ג. מובא לקמן פ"ג-ג. לפי שהיו פושעים בישראל שהיה להם פטרונין מן המצריים, והיה להם שם עושר וכבוד ... וודאי שהיו להם גם עבדים תחתיהם. ... ואליהם הוא שצוה לשחרר העבדים מיד. ובספר משך חכמה כוון מעצמו לרעיון הנ"ל בפירוש הירושלמי. ... והעיר ממדרש במדבר מובא ב-תוי"ש פ"ו אות פג.

וינדבר ה' אל-משה ואל-אהרן – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מענין משה ואהרן עליהם, מה הם חפשיים לרבות עליהם עוד חפשיים. ואל-פרעה – טפחא כפרעה ללא הגבלת מרכא לפניו, גורם להתפשטות אפיון מפרעה המצוה לשלח עבדיו מבני ישראל, אל מהות הצווי למשה ואל אהרן, מה משה ואהרן חפשיים אז עליהם לצוות על בני ישראל המשעבדים אחיהם מבני ישראל לשחררם לחפשי וכך להוסיף על משה ואהרן בני החירות את כל בני ישראל המשועבדים לאחיהם ובזכות זאת יוסיפו לכל (יוכנ) בני ישראל לחירות.

דרך נוספת להסבר: וינדבר ה' אל-משה ואל-אהרן – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף תכונות על התכונות הטובות של משה ואהרן (א) סבלנות יתירה בשביל עם ישראל כפי' רש"י ויצום אל-בני ישראל - צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (ראה תנח' וארא ב). (ב) כבוד למלכות הרשעה ואל-פרעה מלך מצרים - צוה עליהם לחלוק לו כבוד בדבריהם; וזה מדרשו (תנח' וארא ב). ופשוט: צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. [ודבר הצווי מהו? מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס (ראה פרק ז,א-ה)]

(ג) הוספה של כוחות מיוחדים כדיבור אל פרעה. על הדיבור למלכות ביאר האדמו"ר מ"ש ליקוטי שיחות ח"א ע' 119, בפסוקים (שם' וארא ז) [א] ויאמר ה' אל-משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואתה אהרן אחיך יגנה נבאך: [ב] אתה תדבר את פל-אשר אצנן ואתה אהרן אחיך ידבר אל-פרעה ושלח את-בני ישראל מארצו:

על הפסוק ראה נתתיך אלהים לפרעה מבואר בספרי החסידות, שבשעה שהקליפות בעצם תקפן, אזי אפילו לצדיק אין כח לשברם. ועל דרך מאמר חז"ל (טט - בבלי ברכות ז,ב) "והאמר רבי יצחק: אם ראתי רשע שהשעה משחקת לו אל תגדר בו". וזוהי כוונת הפסוק ראה נתתיך אלהים לפרעה – שבזה נתן הקב"ה למשה כוחות מיוחדים, "ממשלה ברזע בא-ל ממש על פרעה" ועד לרדותו "במכות ויסוריך" בדברו אל פרעה בלשון הקודש אף על פי שלא הביין, כדי לרדותו ולשברו ע"י הכח האלקי שבדבורו. ... וזה איפשר לתרגום של אהרן למצרית להיכנס באזני פרעה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג: **מצצת ההשערה**: **אתנה**, **סלוק** – סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מרכא = מארך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מונח רביעי** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שעור, מודיעה. עמירה. שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מודיעה. עמירה. שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

שמות וארא ו,כג: וַיִּקַּח אֶהָרֹן אֶת-אֵלִישֶׁבֶע בַּת-עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לֹו לְאִשָּׁה

וַתֵּלֶד לֹו אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר:

וַיִּקַּח אֶהָרֹן - קדמא ואולא, כעין כלל מלמד על סדר קדימות בבדיקות לחתן או כלה כהכנה לנישואין, שבשלב מוקדם צריך לבדוק באחי החתן או הכלה מהאם.

רש"י (ע"פ בבא בתרא קי,א) **אַחֹת נַחֲשׁוֹן** - מכאן למדנו: הנושא אשה צריך לבדוק באחיה. (ב"ב קי,א) שרוב בני דומים לאחי האם.

אשל אברהם – והענין מבואר כי האחים והאחיות הנולדים מבטן אחד הם קרובים לטבע אחד, והעובר הוא ירך אמו, כי עיקר גופו של אדם נוצר מאמו, ועל כן על הרוב הוא בטבע אחי האם להרע ולהיטיב (ע"פ מהרש"א)

אֶת-אֵלִישֶׁבֶע בַּת-עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים שהוא כאן בני אם אחת (נקרא לה סבתא), ושעל כל פרט חלה תכונה אחת שווה וזו דרשת (ב"ב קי,א) שרוב בני (של בת של סבתא) דומים לאחי האם (מסבתא).

בַּת-עַמִּינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים ושרק על חלק מהפרטים חלה תכונה מסוימת ועל אחרים לא חלה כלל. אפשר שזו לשון בבא בתרא רוב בני ולכן על חלק מהבנים לא חל הכלל הזה.

שמות וארא ז,ה: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא בְּנִמְתִּי אֶת-יְדֵי עַל-מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

רמב"ן ל-(ז,ה) **וַאֲנִי אֶקְשָׁה אֶת-לֵב פְּרַעֲה** - ... והטעם השני, כי היו חצי המכות עליו בפשעו, כי לא נאמר בהן, רק "ויחזק לב פרעה" (להלן, יג,כב; ש"מ' ח,טו); "ויכבד פרעה את לבו" (ש"מ' ח,כח); והנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו עליו המכות ונלאה לסבול אותן, רק לבו, והיה נמלך לשלחם מכובד המכות, לא לעשות רצון בוראו, ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבבו (ע"פ דב' ב,ל) למען ספר שמו (ע"פ ש"מ' ט,טז), כענין שכתוב "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים" וגו' (יח' לח,כג). ... כי בחמש מכות האחרונות, גם בטביעת הים, נאמר "ויחזק ה'" (ש"מ' יד,ח), כי "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו" (מש' כא,א).

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא בְּנִמְתִּי אֶת-יְדֵי עַל-מִצְרַיִם – פשט הכתוב שהמצריים יכירו שהמכות שהוכו הן מנטיית יד ה' על מצרים, כנגד דעת מלכיהם וכנהניהם שהציבו במקום שנראה למרחקים גדולים, פסל פרעה כאשר ידו נטויה על מצרים (נמצא במוזיאון הבריטי בלונדון).

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשטו ללמד שה' מכוון מחשבות ופעולות האדם.

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא – מקף כרב-מצב (א) כי-אני (ה') מטה לב כל ברוא בדרך לא גלויה להיטיב דרכו (ב) אבל אם לא מכיר בדבר אני (ה') מתרה בו בעונשים מן הקל אל הכבד

כִּי-אֵנִי הוּא – מונח זקף-קטן, כאשר מקיימים רצון ה', יש חיבור בין שם הוי' ובין מהותו ועצמותו של ה'.

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא – זקף-קטן. בתפקיד שתיים, שתי חמישיות של מכות ירדו על מצרים, בחמש הראשונות פרעה נראה כמתחזק מעצמו, בחמש האחרונות, ה' מחזקו לספוג המכות, כי בקש להרפות ממנו רק מצד שנלאה לסבלן ולא שהכיר שהן מה'. והדרשה היוצאת מן הפשט מלמדת שגם כאשר פרעה נראה כמתחזק מעצמו, לא כך היה הדבר אלא כתוב כפ' **רמב"ן** (ז,ה) כי "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו" (מש' כא,א). ולכך גם רומז טעם מלת **וַיִּדְעוּ** מהפך – במשמעות של שרש "מטה"

שמות וארא ז,יא – יב: [יא] וַיִּקְרָא נָם-פְּרַעֲה לְחַכְמָיִם וְלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשֵׂוּ נָם-הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַחְטֵיהֶם כֶּן:

[יב] וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִי לְתַנְיָנִים וַיִּבְלַע מִטְּה-אֶהָרֹן אֶת-מִטְּתָם:

(ז,יא) **הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַחְטֵיהֶם כֶּן**: ר"ת ה' ח' מ' ב' כ' בחכמ"ה, בעזרת הרב אי"מ אייזן הי"ו נאמר בכתבי האר"י שער

הכוונות, דרוש פטום חסרת (וגם בשער פסוקים?) זה כנגד זה ברא הא-לקים, וזאת ספירת חכמה דקליפה כי מלת מכשפים היא נוטריקון מכחשים פמליא של מעלה, ומלת חרטומים – באה מלשון "טומי", פ' **רמב"ן** והקרוב כדברי רבנו שלמה (בבב' מא,ח), שהיא מלה ארמית מורכבת: 'חר טמי' – הנחרים בעצמות, כי נודע הוא כי רוב האומנות בעצמות מתים או עצמות חיות, או כענין שהזכירו בידעוני (בבבלי סנה' סה,ב)

(ז,יא) **הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם** – ס"ת מ"ם **חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַחְטֵיהֶם** – ס"ת מ"ם, כישוף לא עומד על מים, ויש לומר שכדי שכישופם לא יעמוד הכין הקב"ה מהמכה (חכמת דקליפה) תרופה למכה, הם פעמיים מ"ם בסופי התיבות.

(ז,יא) **בְּלַחְטֵיהֶם כֶּן** – ס"ת נ"ם (= דיבור, לחש) ... **לְתַנְיָנִים** – כתיב בלשון יחיד, קרי בלשון רבים,

רש"י (יא) **בְּלַחְטֵיהֶם** "בלחשתיהן" (ת"א); ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו "להט החרב המתהפכת" (בר' ג,כד) - דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש.

רמב"ן (יא) **בְּלַחְטֵיהֶם** - אמרו רבותינו (סנה' סז,ב), שהם מעשה כשפים ועל ידי מלאכי חבלה הם נעשים. והמלה מגזרת "אש לוחט" (תה' קד,ד); "להבה תלהט רשעים" (תה' קן,יח); והענין, כי הם נעשים על ידי 'לוחטים', מלאכי אש מלהטת באדם ולא ידע, ... ואולי יקראו כן המלאכים השוכנים באויר בגלגלי היסודות, שקורין אותן 'שדים', ועוד אבאר זה בעזרת האל (וי' טז,ח; יז,ד; דב' יח,ט). אבל "בלחטיהם" (ש"מ' ח,ג) אמרו (סנה' סז,ב), שהם מעשה שדים, והמלה נגזרת ממלת 'לָט': "דברו אל דוד בל"ט" (ש"א יח,כב); ... **לְחַכְמָיִם וְלְמַכְשָׁפִים**, כי חכמי ההשבעות ואסיפת השדים היו ראשיהם וזקניהם, וחרטומי מצרים יכולו את שניהם.

חכמי מצרים למיניהם לחשו בחכמה של טומאה והביאו להיירות של תנין אחד המתהפך ונראה כרבים כמרומו במלת **לְתַנְיָנִים** בניקוד רבים ובאיות יחיד וכן במלת **מִטְּתָם** כעין מטה אחד של רבים, כי אחרת היה לו לכתוב מטותיהם, אבל מעשה הכשפים לא עמד בפני מ"ם מ"ם שהקב"ה הכין מהמכה (חכמת הטומאה) תרופה למכה נתן במתנ"ה הרמוזה בס"ת של **מִטְּה-אֶהָרֹן אֶת-מִטְּתָם** – ה' נ' ת' מ' מתנ"ה.

[יב] וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִי לְתַנְיָנִים וַיִּבְלַע מִטְּה-אֶהָרֹן אֶת-מִטְּתָם:

מִטְּה-אֶהָרֹן – מקף כרב-מצב מטה – תנין – מטה – **אֶת-מִטְּתָם** – מקף כרב-מצב מטה – תנין – מטה. אלא שתבנית הטעמים של הכתוב **וַיִּבְלַע מִטְּה-אֶהָרֹן** – מרכא טפחא מרבה יתרון מטה זה על מטות המצרים, כי הוא כמטה בולע את מטותם, ואילו **מִטְּתָם** – סלוק, בתפקיד מוגבל ואינו יכול לבלוע מטה אהרן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמתי – הלהים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מודיעה. עמירה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מודיעה. עמירה. שגגה = שכחה; פיר – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:**

1.6 שמות וארא ו,ב (התשע"ו)

שמות וארא ז,כז: ואם-קאן אמה לשלח הנה אנכי נגף את-כל-גבולך בצפרדעים:

נגף את-כל-גבולך – תביר טפחא, תבנית בעלת 23 מופעים בתורה, בתפקיד כעין קבוצת פרטים שכל אחד לעצמו גורם למשהו בהלכה או בענין וגם צירופים ביניהם גורמים למשהו בהלכה או בענין. כגון כל אחד בשיעור מחייב לאו, וגם צירוף של כל אחד בפחות משיעור ממלא שיעור מחייב לאו. כאן ה-**דָּבָר** הוא אחת מהמכות וגם עם כל מכה אחרת היה ה-**דָּבָר** ממשמש ובא עמה כנדרש ב-**[תורה שלמה (קה)] [הנה אנכי נגף]** **[שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה יב]**, ... ריב"ל אמר כל מכה ומכה שהיתה באה על המצריים במצרים היה ה-**דָּבָר** ממשמש ובאה עמה שנאמר **הנה אנכי נגף**, הנה זה הדבר כד"א (**שמ' וארא ט,ג**) **הנה יד-ה' הולך במקנה (אָשַׁר בַּשָּׂדֶה בַּפְּסוּיִם בְּחַמְרֵי־בְגָמִילִים בַּקָּרָה וּבַצֹּאֵן דָּבָר כַּגְּדֵי מְאֹד)**,

את-כל-גבולך – מקף מקף, מקף אחד בתפקיד כרב-מצב של מקום הגבול, האם התחום שייך למצרים או שייך לכוש.

שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה יב, ב את-כל-גבולך בצפרדעים, רז"ל אמרו המכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים גרם להם שיעשו שלום ביניהם, כיצד היה מחלוקת בין בני כוש ובין בני המצריים, המצריים אומרים עד כאן תחומנו והכושים אומרים ע"כ תחומנו כיון שבאו הצפרדעים עשו שלום ביניהם, הגבול שהיו נכנסות לתוכו הדבר ידוע שאין השדה שלו שנאמר **את-כל-גבולך**, גבולך ולא של אחרים,

שמות וארא ז,כח:

ושקץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחצר משכבך ועל-מפתחך ובבית עבדך ובעמך ובתנוניתך ובמשארותיך:
ושקץ היאר צפרדעים – זרקא סגול, כמוסיף מהענין על הענין, כאן **רש"י (שמ' וארא ח,ב)** **ותעל הצפרדע - צפרדע** אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים; זהו מדרשו (סנה' סז,ב). ופשוטו יש לומר: שירוצן הצפרדעים קורא לשון יחידות.
דף על הדף ביצה כבב, ... ומה צפרדעים שאינן מצוין על קדה"ש כתיב בהו ועלו ובאו בביתך ובתנוניתך ובמשארותיך אימתי משארות (דברי מאפה) מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצוין על קדה"ש עאכו"כ,
ובמשארותיך – סלוק מגביל למאפה חם ומזה לומד אל **ובתנוניתך** – טפחא התפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **ובמשארותיך** שהוא מאפה חם שיצא מהתנור, לכן מלמד על תנור חם ולכן הלימוד על קידוש השם של כניסת הצפרדעים לאש.

שמות וארא ח,ב: ויט אתהרן את-ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותחס את-ארץ מצרים:

רש"י (שמ' וארא ח,ב) **ותעל הצפרדע - צפרדע** אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים; זהו מדרשו (סנה' סז,ב). ופשוטו יש לומר: שירוצן הצפרדעים קורא לשון יחידות.
ותעל הצפרדע – פשטא זקף-קטן בתפקיד שתיים, מתאים לפרוש הבא: **[דבר מלכות התשע"ו, נקודות משיחות קודש אדמ"ר מ"ש, וארא, כ"ה טבת התשכ"ז]** – פרוש (**שמ' וארא ח,ב**) **ותעל הצפרדע** הוא בשתיים: (א) הצפרדע (אחת) עלתה (לשון פועל) בעצמה (ב) הצפרדע העלתה (לשון מפעיל) נחילים של צפרדעים, אבל "זהו מדרשו" כיון שעל דרך הפשט אין לרש תיבת "ותעל בב' אופנים.

שמות וארא ח,ה: ויאמר משה לפרעה התפאר עלי

למתיו אעתיר לך ולעבדך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך

רק ביאר תשארה:

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי – קדמא מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד כעין מוסיף מהענין על הענין, בזכות משה פרעה יוכל להוסיף על עצמו התפארות, שכביכול צווה ונתקיים. אבל בעצם פרעה - בקשיות ערפו, פורע - היינו מביא גלוי אלקי מן הנעלם ולסוף נפגע ממנו (זרקא - כתנועה דו-כיוונית)

למתיו אעתיר לך

מונח פסק מונח רביע, אפשר שכאן מונח רביע במשמעות רובץ, עמוס הרבה. והסיבה לכך ע"פ אחד המפרשים כי משה אמר זאת מעצמו ולכן היה עליו להעתיר הרבה שהקב"ה ישמע מה שצדיק גזור והקב"ה מקיים. וזה כפ' **רש"י** ... שכל לשון עתר **הרבות פלל הוא**. ... ואב לכולם **(חזקאל לה,ג) והעמרתם עלי דברכם** - הרבייתם. **(חזקאל לה,ג) ותגדילו עלי כפילים והעמרתם עלי דברכם** **אני שמעתי: ס**

שמות וארא ח,ז: וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעמך ומעמך:

רק ביאר תשארה:

וסרו הצפרדעים – מונח רביע, כעין לפחות ארבע דברים, והקרא הולך ומונה ארבעה מקומות שמהם סרו הצפרדעים: (א) **ממך** - פשטא **ומבתיך** - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל **ומעבדך** - טפחא **ומעמך** - אתנה, ש-**ומעמך** - אתנה מגביל. אבל היו עוד מקומות כמתברר ב-**(שמ' וארא ח,ט)** **ויגש ה' פדבר מלשה וימתו הצפרדעים מן-הצפרדעים מן-השדות:** נאמר ... **(שמ' וארא ח,ט)** **וימתו הצפרדעים** - פשטא זקף-קטן, מן-הצפרדעים מן-השדות - מרכא טפחא **ומן-השדות** – סלוק אפשר שהנאמר ב-**(שמ' וארא ח,ז)** **וסרו הצפרדעים** – מונח רביע, אכן מצוין יותר מארבעה הפרטים המנויים, והרבייים המרומזים בתבנית הטעמים של **(שמ' וארא ח,ז)** **ומבתיך** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ומ-**(שמ' וארא ח,ז)** **ומעבדך** - טפחא **ומעמך** מוסיפים את הפירוט של -**(שמ' וארא ח,ט)** **מן-הצפרדעים מן-השדות ומן-השדות**
תורה שלמה [כד] ע"פ **שמות רבא פ"ו-ו** **וימתו הצפרדעים** לפי שלא היה להם שום הנאה בנבלתן ובעורן לכך מתו.
ע"פ **תורה שלמה [כה]** ע"פ **מדרש תהלים מזמור כח** הצפרדעים שהשליכו עצמן לתנור לקדש שמו של הקב"ה באש, קבלו שכר שלא מתו וירדו ליאור וכי'

אם נאמר שהמונח רביע גם כולל כל מקום שהצפרדעים היו בו, לכן מארבע מקומות סרו ו- **רק ביאר** - מרכא טפחא **תשארה** סלוק,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שער, מוציא. עמיה. שגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שער. מוציא. עמיה. שגה = שכחה; פ"ר - דרוש מהפסוק רציו לנושא אחר בהלכה:**

מרכא טפחא יתור לרבות על אלו שהיו ביאור את אלו שקדשו השם ויצאו חיות מתנורי האש.

שמות וארא ח,יג:

וַיַּעֲשׂוּ-כֵן וַיִּטְּ אֶתְרֵן אֶת-יָדוֹ בְּמַטְהוֹ וַיַּךְ אֶת-עַפְרַיִם וַתְּהִי הַכְּזָבָה בְּאָדָם וּבְכַהֲנָה כָּל-עַפְרַיִם הָאָרֶץ הָיְתָה כְּזָבָה בְּכָל-

אֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַיַּעֲשׂוּ-כֵן - רביע **וַיִּטְּ** - תלישא-קטנה, הפסוק עוסק במכת כינה. אפשר שמרמז על ארבעה ענינים השייכים לתפקידי תלישא המוזכרים ע"י **תורה שלמה** (א) 14 מיני כינים, (ב) פעמיים מתרים בפעם שלישית עונשין בלי התראה, (**תורה שלמה כרך ח'** מילואים מאמר בנושא פעמיים מתרים בפעם שלישית עונשין בלי התראה, נידון ע"פ סנהדרין פא פב ועוד גמרות, רמב"ם ומפרשים אחרים כי בית דין עונשין מכה בית דין ולא מדאורייתא בעבירות שמדאורייתא יענשו רק עם עדים והתראה. ואם העברין חוזר על עבירתו מתרים בו פעמיים ובפעם השלישית אם עונשו מדאורייתא מיתה, מכניסים לכיפה מאכילים אותו שעורה עד שבטנו מתפוצצת. רש"י לומד כי זאת הלכה למשה מסיני (הל"מ) מפסוק בכנים. ויש נידון האם זה חל רק ברוצחים ואפילו בפעם הראשונה או גם בעבירות אחרות שיש בהן מיתה בבית דין.

אם זאת הדין"מ אפשר שטעם תלישא-קטנה מעיד על כך.

(ג) תלישא-קטנה בתפקיד שיעור שאין לשדים שליטה בהריה הקטנה כשעורה ולדעה אחרת כעדשה. במלים **אֶת-עַפְרַיִם הָאָרֶץ וַתְּהִי גִי** האותיות **"פַּר הָאָרֶץ נ"** עולה תקפ"ב השווה גי' שעורה"ה עה"כ

(ד) השלכות מכאן להלכות טומאה - עצם אדם כשעורה, או איבר אדם כשעורה שאינו מטמא בפחות מכן, הלכות טומאת שרציים שיעור עדשה הגדול מכינה
הלכות שבת ההורג כינה הנוצרת מן הזעה בשבת

שמות וארא ח,יז: כי אם-אינך משלח את-עמי

הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את-הערב

ומלאו בתי מצרים את-הערב וגם האדמה אשר-הם עליה:

כי אם-אינך משלח את-עמי - מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד כעין מוסיף מן הענין על הענין, אולי מרבה עליו דורות עתידיים, **ומלאו** - קדמא ואולא במלה אחת, בתפקיד שוויון, אפשר שבכל בית היו אותם מיני בעלי חיים ובאותם יחסים לפי מספר יושבי הבית כדי שכל מצרים יסבלו באופן שוה.

שמות וארא ט,כג:

וַיִּטְּ מֹשֶׁה אֶת-מַטְהוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם וַה' נָתַן קֶלֶת וּבְרָד וַתִּתְחַלֵּךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמְטֵר ה' בְּרָד עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַה' - רביע, התפקיד ארבע. **רבינו בחיי קלת וברד ...** והחלאים באים על כל המורכבים מד' יסודות, וסיבת החולי בהם שנוי האויר וקלקולו והתהפכות הארבע יסודות וגו' וע"כ יתכן לפרש כי הזכיר ארבע הכתוב בכאן ד' יסודות, **קלת וברד**, והם הרוח והמים, **ותתחלך אש ארצה** האש והעפר, והזכיר מהופכים (**טוב טעם - מבעל התוסיו"ט** וזה סדרם, אש רוח מים עפר), להורות כי בבא הברד ישתנה האויר ויתהפכו היסודות מלמעלה למטה, והקב"ה עושה כרצונו וגו'

63. שמות וארא ט,כח: העתירו אל-ה' ור'ב מה'נת קלת אל'הים וברד

ואשלחה אתכם ולא תספון לעמד:

ור'ב מה'נת קלת אל'הים וברד

אל-ה' ור'ב - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול עולה תקע"ו (576), בתפקיד רמז לעשות גימטרי של המלים המוטעמות ז"ק ז"ג והיא: $265 = 208 + 26 + 31$
וגם רמז לעשות הפרש בין גימטריאת המלים המוטעמות ז"ק ז"ג ובין "תקע"ו". הפרש מתקע"ו $576 - 265 = 311$ אי"ש, ארמ"ע, כגון ה' אי"ש מלחמה באמצעות ארמ"ע ר"ת א"ש ר'וח מ'ים ע'פר, וכפ"ר"ה לישראל, מלאך רפא"ל, (הקב"ה) יומ"ם יצו"ה הוי"ה חסד"ו, (ישפיע לישראל) ר"ת שלום ב'רכה ט'ובה, יזכנ"ו לחי"י העול"ם הב"א,

שמות וארא ט,ל: ואתה ועבדיך

ידעתי כי טרם תיראוני מפני ה' אל'הים:

אחרי מכת הברד משה רבנו אומר לפרעה **ואתה ועבדיך** - טפחא אתנח

- מפרש **ראב"ע** - ... ולפי דברי כי תחסר מלה אחת "טרם אפרוש כפי" אתם יראים את השם **אתה ועבדיך** וזה דרך מוסר והטעם שבסור המכה תמרדו על כן כתיב אחריו (**ט,ל**) **ויקבר לבו הוא ועבדיך** ולא תמצא כן במקום אחר
- טט - טפחא אתנח בראש פסוק להקיש ממנו על לפניו ועל לפני לפניו כאן הכנעה בעת המכה.
- **ידעתי** - זקף-גדול, בתפקיד שלוש,
- טט שתי ידיעות כראב"ע
- (א) הכנעות בעת המכה, כעין יראת העונש
- (ב) שיבה למרי אחרי חדול המכה
- ידיעה שלישית: עצת עבדי פרעה הייתה לחדול להתנגד לשילוח בני ישראל, אבל פרעה דווקא מצד התנשאותו על עבדיו המרומז ב-**כי** - יתיב, במשמע דווקא כך) ממשיך במריו בה',

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטרול) כי במצוותי האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"ג – תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מרבי; דוגא – מוציא; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גרוע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מוציא. עמירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציא. עמירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רציו לנושא אחר בהלכה:

1.7 שמות וארא ו,ב (התשע"ז)

שמות וארא ח,ו: וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר פְּדֵךְ לְמַעַן תִּדְעַע פִּי-אֲיִן פִּיהָ אֱלֹהֵינוּ:

וַיֹּאמֶר לְמַחֵר – (סלוק) טפחא אתנה כטעמי (דב' וא' ו,ה) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** התחזקות בקבלת עול מלכות שמים. פרעה בוחן האם משה הוא המארגן של מכת הצפרדעים לפי מערכת כוכבים, ומשה משיבו שהכל בהשגחה אלקית. **[אברבנאל שמות ז?]** והנה פרעה אמר זה למשה ולאחר עם היות שהמכה אהרן לבדו עשתה לפי שידע שמה היה העיקר בדבר וכן היה כי משה השיבו (שמ' וא' ח,ה) **הַתְּפַאָר עֲלֶיךָ לְמַתְיוֹ אֲעֲתִיר לָךְ** כלומר כיון שאתה בא לנסות הדבר **הַתְּפַאָר עֲלֶיךָ** לאיזה זמן תרצה שאעתיר שיסורו הצפרדעים ותראה שכפי כן יהיה ואמנם למה לא אמר פרעה מיד בשעה הזאת והאריך הדבר עד למחר כבר נתן הסבה בו ר' שמואל בן חפני שפרעה חשב שמכת הצפרדעים היתה מחוייבת בפאת המערכת השמימית ושמה רבינו ידע מתוך אצטגנינותו שבשעה ההיא ישלם חיוב המכה ההיא וכדי להבחין בזה האריך ואמר (שמ' וא' ח,ה) **לְמַחֵר** ומשה השיבו **פְּדֵךְ לְמַעַן תִּדְעַע פִּי-אֲיִן פִּיהָ אֱלֹהֵינוּ** רוצה לומר שאין המערכה מחייבת אלא ההשגחה האלהית כי הדבר המחוייב מהמזל לא ישתנה ולא ימהר או יתאחר מפני תפלת שום אדם אבל הדברים המושגחים הם ביד השם לשנותם מטוב לרע או מרע אל טוב ולמהר בואם או לאחרם בתפלת עבדי.

וַיֹּאמֶר פְּדֵךְ לְמַעַן תִּדְעַע – פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים (אתנה ... סלוק) כעין תפקיד היקש, היקש מעליית מכת צפרדעים והסרת מכת צפרדעים בהשגחה אלהית ולא ע"י מערכת כוכבים, כך גם ביציאת מצרים לא מערכת הכוכבים קובעת אלא ההשגחה האלהית, וגם היקש ליציאת המרכבה האלקית. והיקש מיציאת מצרים לגאולות העתידיות שאין בה שליטה למערכות הכוכבים. **בתמציתיות:** פרעה חשב שכוכב שבתאי הוא מזל ישראל, וכאשר הוא נכנס לתחום מזל טלה שהוא נחשב ע"י המצרים למזלם אזי למצרים יש שליטה על ישראל. שבתאי נחשב גם לכה כליון ולכן פרעה ייחס לו שיפגע בישראל במדבר. ובליל מכת בכורות כביכול משתתפים כוכב צדק, שמיוחס לו החיים השלום וצדק וחמלה, שעה עד חצות הלילה וכוכב מאדים, שמיוחס לו הרג, בשעה שאחר חצות הלילה. הפרשנים חלוקים האם הקב"ה משדד – משנה או לא משנה מערכות הטבע והכוכבים, אבל נראה שמוסכם שמשגיח על עם ישראל שלא יושפע מכוחות השפיטה של הכוכבים.

[תורת המנחה פרשת צו / דרשה לט (המתחיל בעמוד 371)] כח ישראל ב"שבתאי" ומצרים ב"טלה" ובמכת בכורות נתבטל "טלה" ... ולעולם היה הקדוש ברוך הוא בעזרת ישראל מאז היו לו לעם, ורכב שמים להצילם ולהשמיד אויביהם. וכמו שמצינו ביציאת מצרים, כשבא משה אל פרעה היה בחדש [עמוד 373] אייר כד' **[שמות ה,ב]** וַיִּפֹּץ הָעָם בְּכִלְיָרְצֵן מִצְרַיִם לְקַשְׁשׁ קֶשׁ לְלִבָּן: בשעה שהתכן מצוי בשדה. ראה פרעה באיציגנינותו כי אין מעלת ישראל אלא במזל שבתאי כי הוא מזלם, וכח שבתאי היה מתגבר בהכנסו במזל טלה, וכיון שראה זה שמח וחוק את לבו מפני שהם עובדים לטלה, וכיון שאין כח שבתאי כי אם בטלה וטלה הוא אלהיהם הוא ימנע כח שבתאי, ואי אפשר לישראל לצאת מתחת ידם ולא מרשותם.

מה עשה הקדוש ברוך הוא כדי שלא לשנות סדרי מערכת הכוכבים ויהא עולם נוהג כמנהגו, ... (ט: יצא ב-) **(תה' סח,ח)** רַכְּבֵם אֱלֹהִים **רבתים אלפי שָׁנָן** (אלו 22000 המלאכים הנאים והמשובחים, פסוק מקבלת התורה הנדרש למכת בכורות וליציאות אחרות של המרכבה האלקית). בתוך מצרים ונהרוג כל הבכורות העובדים לטלה, כי העבודה לא היתה כשרה אלא בכורות, וכשנפסק ממנו העבודה לא יהיה משועבד להם ואז יגבר ישראל, היינו דכ' **(במ' מסעי לג,ד)** וּמִצְרַיִם מִקְבְּרֵים אֲתָ אֲשֶׁר הִפָּה ה' פָּהֶם פְּלִבְקָרוּ וּבְאֵלֵהֶם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים: עשה משפט וצדקה שלא ביטל כח המזל, וביטל מחשבתם במכת בכורות. הה"ד **(דב' וזח"ב לג,ג)** רַכְּבֵם שְׁמַיִם פְּעֻזָּךְ, (ט: כמו ביציאת מצרים)

[תפארת ישראל - בועז מסכת פסחים פרק י] דידוע דכל מה שיאירע לו לאדם תלוי בג' דברים. במזל, בצדקתו, ובעשייתו. (ט:) והולך ומפרט, **(מזל)** ובמצרים היו כולם לריעותא, דמזלה (ט: מערכת הכוכבים מזל טלה שמצרים עבדו היה בעליה וכוכב שבתאי שמצרים יחסו לישראל היה בתחום מזל טלה ולכן כביכול מזיק לישראל), היא תעודה העליונה הנסתרה, [ועי' בפירושונו סוף קדושין] הי' גרוע מאד, בא וראה מה שאמר פרעה, **(שמ' בא' יז)** רָאֹה נִי רָעָה נִגְדַּי פְּנִיָּם: וידוע מה שדרשו חז"ל על זה, שהכוכב שבתאי המורה על כליון והשבתה רעה חרב הרג אבדון, הי' מכוון נגדם מטחוי חציו השנונים, ואם לא נתקיים כולו נתקיים קצתו, שבמדבר הזה נפלו פגריהם וימותו. ולא די בזה, אלא שמזל מצרים אז הי' לפי מחשבתם בגרם המעלות, שחשבו להם לפטראן מזל טלה [ולכן עבדוהו] והוא היה אז עולה. שבניסן בכל יום מזל טלה מתחיל לעלות [כר"ה י"א ב'], והקב"ה הפך כל המערכה, שמפלתם הגדולה אז היה בא בחצי החודש ממש בחצי ליל ט"ו, בשעה שחשבו שמזלם בתקפו וחזקתו, ולכן היו אצטגניני פרעה מציצין אם תהיה מכת בכורות בחצות או אחר חצות, [בכרות ד"ט א']. (ט: עשיית ישראל) ולהכי צוה הקדוש ברוך הוא לשחוט טלה הפסח, להורותם שאין ממש במזל לכשירצה האדון הזה ית' לדלג על ההרים. (ט: צדקת ישראל) ואם משום צדקת ישראל גם הוא הי' משקל גרוע, ולא יכול להכריע כף המאזניים לטובתם. דכבגד עידים היה צדקתם, רעים וחטאים מגואלין בכל תועבות וכמש"ל. (ט: עשיית ישראל) ולכן נצטוו לאכול מצה שהיא דומה למעמדם אז, שאין לה טעם וריח, ולא תואר לחם ולא הדר לה. ואם משום כח ידם ומעשיהם, להשתדל בכחם לצאת, כבר היה מטה ידם ורד עד מאוד. ואדרבה יד מצרים היתה הלון ותעוזה על ישראל, כדכתיב וימררו את חייהם. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ית' לא חשש לכל הכרעות האלו, וגאלם בכח ידו החזקה וברצונו הפשוט, וינטלם וינשאם, וכדכתיב ובני ישראל יוצאים ביד רמה [והארכתי בזה בדרשותי]:

[בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס, דרוש ב] על דרך הדרוש

בהקדים מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו' שהיו מסובין בבני ברק והיו מספורים ביציאת מצרים כל אותו הלילה ... ושבו להתבונן עפ"י מה שכתב הבחיי בפסוק **(שמ' בא' יא,ד)** כֹּה אָמַר ה' פְּחַצַּת הַלְלָלָהּ, הנהגה ליל יציאת מצרים היתה ליל חמישי כנודע [שבת פז ב], והנה אז שעה ששית שעה קודם חצות לילה היא שליטת מזל צדק המורה על החיים והשלום, ושעה שביעית היינו ראשונה אחר חצות הוא שליטת מזל מאדים המורה על הריגה ומיתה. ...

ונ"ל לפרש על פי פשוטו ... דהתגלות כבודו ית"ש במצרים היה קודם חצות במזל צדק והמכה התחילה במזל מאדים [אחר חצות, דהנה ידוע דמזל מאדים] הוא כח ס"מ [ע"ח שער נ' פ"ח] שר עשו [תנחומא פר' וישלח] ועמלק [המ"ן מזרעם בגימטריא מאדי"ם], ורצה הש"י להגיד לנו מראשית אחרית, **(שמ' בא' יב,ב)** לֵיל שְׁמַרְיָם הוּא לָהּ' הַלְוִיָּאִים מִצְרַיִם הוּא הַלְלָלָהּ הַזֶּה לָהּ' וכ"ה ליל שמורים הוא הלילה הזה ליי"י שְׁמַרְיָם לְכַלְבַּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדַרְהֶם: כשעתיד לנקום נקמתנו מיד אדום ועמלק, על כן היתה המכה בשליטת מזל מאדים שהוא כח הס"מ המקטרג בכל הגליות, (ט: דווקא נגד המצרים ולא נגד ישראל)

על כן תיכף בגאולה ראשונה היתה הנקמה בזמן שליטתו, אך להיות שלא יאמרו המצריים שהמכה הוא בטבע שליטת המזל דמזל זה מאדים מורה על שפיכת דמים על כן היתה התגלות כבוד מלכותו יתברך כביכול במזל צדק, כביכול כאילו נעשה הכנה למיתת המצריים במזל צדק שהוא שופט בשפיטת המערכת לצדק ולחמלה ועכ"ז הש"י משדד המערכה כרצונו, והמקרא מסייענו, כ פֶּה אָמַר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוות האמתי – הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מודיעה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מחיצה. עמירה. שגגה = שכחה: פ"ר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:**

ה' פְּחַצְתָּ הַלְיָהּ (היינו סמוך לחצות במזל צדק) **אַנְי יוצא פְּתוּךְ מְצָרִים: (שם' בא יא,ה) וּמַתְּ כְּלֵי-בְכוֹרָה** (הוא בחצות מזל מאדים), על כן אח"כ במעשה נאמר **(שם' בא יב,כט) וַיִּהְיֶה פְּחַצֵי הַלְיָהּ וְהָ הִנֵּה כְּלֵי-בְכוֹרָה**, לא נאמר ויעבור י"י והכה כל בכור, להיות באמת **ההעברה** היתה קודם חצות כביכול, והמכה בחצי הלילה ממש כענין שנאמר **וַיִּהְיֶה פְּחַצֵי הַלְיָהּ וְהָ הִנֵּה**, בחצי ולא כחצי כנ"ל (ויש לכויין גם דברי חז"ל לדרוש הלזה ויארץ הענין בכאן)....

והנה לפי"ז היה בכאן ב' ענינים, אחד שהראה הברוך הוא במכה הלזו שידוד המערכה והיפך שפיטת המזל והורה שאין מזל לישראל [שבת קנו א], והוראה ה' שכן עתיד לנקום נקמתינו מיד אדום בהעביר כח ס"מ ולהוציא בלעז מפיו, והוא הוראת מצות הסיבה בחירות המפולג בלילה הזה, אחת בשביל החירות הנתהווה בחצי הלילה הראשונה בהתגלות כבוד הש"י להשיג עריצים והיה התגלות ההוא במזל צדק (המורה לצדקה ולחמלה) ועכ"ז נתגלה הש"י אז להעביר ממשלת זדון ולהכחידם בעבור עמו ישראל, **הנה הורה הש"י בזה חירות לישראל מן המזל** וזה בחינת ראשית הגאולה גאולת מצרים שהיתה סכרתם שהכל תלוי במזלות על כן היו עובדין לבכור המזלות מזל טלה [שמו"ר ט"ז ג], והשנית בשביל החירות שבישרנו יוצרנו **בראשית הגאולות אחרית הגאולות**, היינו החירות האחרון שיהיה לחירות עולם בגוף ונפש חירות משעבוד מלכות ומקליפות וממלאך המות כאשר יתבטל כח ס"מ.

שמות וארא ח,ית: והפְּלִיטִי בְיוֹם הַהוּא אֶת-אַרְצָךְ גִּשְׁן אֲשֶׁר עָמִי עָמְדָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הַיּוֹתֶשֶׁם עָרֵב לְמַעַן תִּלְעַ עַי אֲנִי ה' בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

הסבר **והפְּלִיטִי** – תרסא, באופנים אחדים. דרך **(א) והפְּלִיטִי** – תרסא בתפקיד שיעור קביעת חזקה אחרי שלוש פעמים, **(דבר מלכות וארא התש"ז, ע' צא, ע"פ ליקוטי שיחות כרך יא ע' 45)** האם היו ג' המכות גם בארץ גושן? נחלקו הראשונים באם גם ג' המכות הראשונות לא היו בארץ גושן אף שלא נאמרה בהם בפרוש "והפליתי וגו'". ראב"ע כתב (ז, כד, כט) "מכת דם והצפרדעים והכנים היתה כוללת המצריים והעבריים" אך בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תתיג) חלק עליו והקשה ד"אם המכה היתה גם לישראל מה ראייה יש בה לפרעה שישלח את ישראל" (וכן הוא לדעת הרבה ראשונים הובאו בתו"ש וארא ז"י, ח,יג). והנה מזה שרש"י בפרושו על התורה לא כתב בלום, משמע שלדעתו היו הדברים כפי שנראה מפרשטם של כתובים, שרק מכת ערוב שבה נאמר "והפליתי וגו'" לא היתה בארץ גושן, מה שאין כן ג' המכות הראשונות היו גם בארץ גושן. וצריך באור אמאי לא חש רש"י לקושיית הרדב"ז? ויש לומר, שלפי פשוטם של כתובים, הוצרכו ג' מכות הראשונות להיות בארץ גושן, כדי לפעול פעולתם. ב' מכות הראשונות קשורות ליאור, היתה הכוונה שעל ידן ידע פרעה "כי אני ה' ש"הלקה את יראתם" (וארא ז,כ, רש"י כח). ואם לא היה הקב"ה מכה חלק היאור אשר בארץ גושן, היה פרעה חושב שחלק העבודה-זרה שנמצא בגושן אין ב"יכולת השם" לשלוט עליו ח"ו, וכוונת הקב"ה שידע פרעה "כי אני ה' לא היתה מתמלאת.

ועל דרך זה במכת כינים, מכיוון שהכוונה היתה להראות שהמכה מגיעה מהקב"ה – (שאמרו החרטומים) "אצבע אלקים היא" (וארא ח,טו), היתה המכה צריכה להיות בכל ארץ מצרים, כי אם היתה רק על חלק מסוים, היו החרטומים חושבים, דאף שלא יכלו הם להעלות הכנים כלל, אך מזה שמשה ואהרן היו יכולים להעלותם רק על חלק מסוים (ממצרים), הרי זה ראייה שגם הם מוגבלים, ואין זה "אצבע אלקים". לכן היה נצרך שג' מכות ראשונות יהיו גם בארץ גושן, אבל אחרי שכבר הראה הקב"ה ש"מאת ה' היתה זאת" הרי מכאן ואילך הנה **והפְּלִיטִי בְיוֹם הַהוּא אֶת-אַרְצָךְ גִּשְׁן אֲשֶׁר עָמִי עָמְדָה עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הַיּוֹתֶשֶׁם עָרֵב**, ולא היו המכות במקום מושבם של בני ישראל.

והפְּלִיטִי – תרסא בתפקיד שיעור קביעת חזקה אחרי שלוש פעמים, כאן שהמכות בהשגחת ה', וכמו שבמכה הרביעית כבר לא היה צורך להדגיש כי היא מה', כך בדברים אחרים שהם קרו שלוש פעמים בנסיבות דומות, קובעים חזקה שכאשר הם קורים זה מאותה סיבה כמו שקרו שלוש הפעמים הראשונות. וזה לימוד שיכל לפתור הרבה מחלוקות בגמרא.

הסבר **והפְּלִיטִי** – תרסא, באופנים אחדים. דרך **(ב) והפְּלִיטִי** – תרסא, בתפקיד מחיצת הגנה על כל אחד מישראל באשר הוא נמצא, ראה להלן **(התוה"מ)**, ודבר זה נלמד מתבנית הרישא של הפסוק שהוא כעין כלל ופרט וכלל. כאשר מלת **והפְּלִיטִי** היא כעין פרט קדמאה של הכלל ופרט וכלל והוא מתברר בכלל ופרט וכלל.

בְיוֹם הַהוּא – קדמא ואולא, מרמז ללימוד הכתוב כעין כלל ופרט וכלל, **אֶת-אַרְצָךְ גִּשְׁן** – כלל, **אֲשֶׁר עָמִי עָמְדָה עָלֶיהָ** – כעין פרט, מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מורה ללימוד שני לימודים אשר לפחות אחד מהם יוצא מפשט הכתוב, והוא מתבאר ומתרבה בכתוב **לְבַלְתִּי הַיּוֹתֶשֶׁם עָרֵב** – כעין כלל סוגר המרבה כל מקום שישראל נמצא אין ערוב פוגע בו. כפי **(התוה"מ – המלב"ם) (שם' וא ת,ט) וְשַׁמְתִּי פָּרְתָה**. פי' הרמב"ן שגם אם יהיה איש מישראל בארץ מצרים ששם יהיה הערוב לא יזיק את איש ישראל, ותפס לשון פדות, לומר שהחיה שתרצה להשחית איש מישראל תשחית איש מצרי תחתיו, והמצרי יפדה את ישראל מידה, וכמ"ש במדרש מלמד שהיו ישראל ראוים ללקות בזאת המכה ונתן הקדוש ברוך הוא את המצריים פדינם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - הוללים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששניה לגול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שמעט עם הלך מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, ו; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מנח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצנת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמיה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמיה. שגגה = שכחה; פזר - דרוש מהפסוק רציו לנושא אחר בהלכה:

לְאָמַר - סלוק, מגביל לאו אמר, היינו אמירה גמורה וברורה,

שמות וארא ו,כ: וַיִּקַּח עִמָּרְם אֶת-יֹכְבֵד דָּדְתָל לֹוּ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוּ אֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-מִשָּׁה וַיְשִׁי חַיִּי עִמָּרְם שִׁבְעַ וּשְׁלָשִׁים וּמָאתַ שָׁנָה:

אֶת-יֹכְבֵד - אפשר כי מלת "את" בתפקיד רבוי שמות כי שמה גם (שמות א,טו) שפָּרָה שאפשר כי זקא-קטן במלת שפרה מלמד על שני שמות.

(שמות א,טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַיְלָת הַעֲבָרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֵחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה:

(במדבר פינחס כ,ט) וַיִּשְׂמוּ אִשֶּׁת עִמָּרְם יֹכְבֵד פֶּת-לֹוּי אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוּי בְּמִצְרַיִם וַתֵּלֶד לְעִמָּרְם אֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-מִשָּׁה וְאֶת מְרִים אֶחָתָם:

רש"י (ט) אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלֹוּי בְּמִצְרַיִם - לידתה במצרים ואין הורתה במצרים (ראה סוטה יב,א): כשנכנסו לתוך החומה ילדתה; והיא השלימה מנין שבעים, שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע (ראה בר' מו,כו-כז).

ראב"ע והזכיר שם יוכבד בעבור כבוד בניה,

רמב"ן (נט) וטעם אשר ילדה אתה ללוי במצרים - על דרך הפשט: לפי שכל בני יעקב עם כל בנייהם ובנותיהם ירדו למצרים, ואין בהם מי שהוליד שם אחרי כן, וזולתי לוי, שהוליד אם הבנים שמחה (ע"פ תה' קיג,ט), כי איחר השם לידתה כי לא הגיע הקץ, כאשר פירשתי כבר (בר' מו,טו).

שו"ת שיח יצחק סימן תלה ואודות מה שביקש ממני לציין לו מקור למ"ש התוס' עה"ת פ' פנחס [ד"ה אשר ילדה] דשם אשת לוי אֶתָה היתה נקראת ובתרגום כתב יתה, ומרש"י אין הכרע, עכ"ד.

אֶת-יֹכְבֵד - אפשר כי שמה על רב-כבודה כי משלימה מנין באי מצרים לשבעים. הורתה בכנען ולידתה בין החומות וזה עשוי להיחשב מחוץ למצרים כלהלן. **אֶת-יֹכְבֵד** - מקף כרב-מצב של מקום שער כניסה מקורה בין החומות תלוי האם נקרא חוץ או פנים. בשער פתוח הוא נחשב כלפנים בשער סגור הוא נחשב כחוץ אע"פ שהו רשות היחיד. ולרבי יצחק מדובר בשער שאינו מקורה שיחשב כחוץ. וזה מקור אפשרי להיכן שייך מקום בין החומות בהלכות שונות. העיון הבא מברר מהו בין החומות.

במדבר רבה (וינא) פרשת נושא פרשה יד ... שנו רבותינו שהיו אוכלים במקדש קדשים קלים תוך החומה לפנים מחומת ירושלים **תוספות מסכת שבת ט,א אף על גב דלית ליה לחי כו** - פרש"י דס"ד דמייירי באסקופת מבוי שהכשירו בלחי ולא נהירא מדקאמר בסמוך לעולם באסקופת בית אלא נראה דמייירי בכל אסקופה בין דבית בין דחצר ונקט אף על גב דלית ליה לחי משום מבוי דבית וחצר אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים א"י נקט לחי משום דבית וחצר נמי ניתרין בלחי מכאן ולחי ומייירי דקיימא אסקופה כנגד עובי החומה דהיינו בין לחיים שהוא תוך הפתח והדלת עומדת אצל עובי החומה של צד פנים ולהכי **פתח פתוח כלפנים** שאותו עובי רה"י גמורה היא שיש לה ג' מחיצות ב' מחיצות מעובי החומה ושלישית לצד פנים אף על פי שמצד רביעית הוא פרוץ במלואו אפ"ה כיון שהפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים שיש לו ד' מחיצות **פתח נעול** כלחוץ דכיון שהוא נעול אינו בטל למה שבפנים והוי כנפרץ במלואו למקום האסור ולא דוקא כלחוץ דהא רה"י גמורה היא מדאורייתא כיון שיש לה ג' מחיצות ואסור לטלטל משם ולחוץ אלא קרי כלחוץ לפי שאינה כלפנים ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת א"י יש ליישב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אבל באסקופה כולה ברה"י חוץ לעובי החומה ליכא לאוקמא דאי לאו גבוה ג' אפילו פתח פתוח הויא כלחוץ דהוי רה"י ואי גבוה ג' ורחבה ד' כרמלית היא ולא הויא לא כלחוץ ולא כלפנים ואם אינה רחבה ד' מקום פטור הוא ולעולם הויא כלפנים וכלחוץ ואי קיימא כולה לפנים א"כ לעולם הויא כלפנים ואת"ל כיון דמייירי באסקופת בית א"כ מאי פריך אף על גב דלית ליה לחי והא אסקופת בית מסתמא מקורה הוא ואית לן למימר פי תקרה יורד וסותם ואורי"ד דע"כ **באינו מקורה** איירי (טט) - להיקרא חוץ) דבמקורה אפילו פתח נעול נמי כלפנים.

שער ניקנור במקדש היה מיוחד שאע"פ שהוא פתוח בין החומות נחשב כחוץ לעזרה ושם יכולים לעמוד מחוסרי כפרה לצורך כפרתן. ראה ויקרא פרשות תזריע מצורע.

לגבי תיאורה כ- **יֹכְבֵד דָּדְתָל** - מהפך פשטא, להוציאה מאחות אביו קהת מאב ואם ולהותירה כאחות אביו מאב בלבד. אפשר שכמו ש"אחי האב" סתם זה רק אח מאב, כך אחות האב מן האב היא אחות סתם ודודה סתם. וכן דודה אשת אח האב מן האב, ואין אשת אח האב מן האם נקראת דודה. לכן אפשר שיוכבד כאחות קהת רק מן האב קודם למתן תורה לא היתה אסורה לעמרם.

(ויקרא אח"מ יח,יב,ג) **[יב] עֲרַנְתָּ אֶחָת-אֶבְיָד לֹא תִגְלַהּ שְׂאֵר אֶבְיָד הוּא: ס [יג] עֲרַנְתָּ אֶחָת-אֶמְנָה לֹא תִגְלַהּ כִּי-שְׂאֵר אֶמְנָה הוּא: ס**

רלב"ג (יב) ערות אחות אביך - באר שאחות האב ואחות האם הם גם כן אסורות משום ערוה, כי הם שאר אב או אם. (יד) **ערות אחי אביך לא תגלה** - רוצה לומר: ויתחייב עליה משום משכב זכור ומשום ערות אחי האב. **אל אשתו לא תקרוב דהתן היא** - רוצה לומר, שלא יקרוב אליה לגלות ערוה. והוא מבואר מצד הוראת הגר, שלא יקרא 'אחי האב' סתם, אלא כשהיה אחיו מן האב, לא כשהיה אחיו מן האם ולא מן האב. וכבר יתבאר עוד בפרשת יבמה (דב' כה,ה-ז) ועוד, כי מפני שמנע אחות אב ואחות אם (ראה לעיל, יב-יג), אם ימנע אחי אב ולא אחי אם, הנה יראה שלא מנע אלא מי שהוא אחי האב מן האב, לא מי שהוא אחי האב מן האם. ועוד, שהוא מבואר שלא תקרא 'דודתו' אשת אחי האב מן האם.

סדר הדורות אלף השלישי ... ויקח לוי את עדינה בת יובב בן יקטן ... ותלד ללוי את גרשון קהת מררי. ובמקום אחר כתוב ... קהת נולד ב"א רל"ה או רל"ו או רל"ח (וגרסה אחרת ב"א שס"ח או שס"ט ולא נראה נכון) והיה בן ב' שנים בבואו למצרים. יוכבד בת לוי נולדה בין החומות כשירדו למצרים מאשה בשם אֶתָה (ב"ב ק"כ) (בשנת ב"א שס"ח, ולא נראה כי משה נולד ב"א שס"ח כאשר יוכבד היתה בת ק"ל שנה) לכן נולדה ב-ב"א רל"ה).

אֶת-יֹכְבֵד דָּדְתָל לֹוּ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוּ - ... זקא-קטן ... זקא-קטן, כעין דבר החוזר וקורה, שגרשה אחרי לידת אהרן חזר ולקחה ונולד משה.

[דבר מלכות התשע"ו, נקודות משיחות קודש, ליקוטי שיחות ו' ע' 44] (שמ' וארא ו,כ) **וַיִּקַּח עִמָּרְם אֶת-יֹכְבֵד דָּדְתָל לֹוּ לְאִשָּׁה** הפסוק מדגיש את מעלתו של משה שנולד מיחוד נעלה ביותר. דהנה מבואר בחסידות שאסורי עריות מורים על יחודים נעלים ביותר (כיחוד זעיר אנפין ומלכות, הנקראים אח ואחות) ולכן נאסרו, כי אורות נעלים אלו בעולם עלול לגרום נוק, וכדוגמת המביט בשמש ללא מגן (והאיסור הוא לכולם לשוה, **במ' שלח טו,כט**) **תנרה אמת יתנה לָכֶם**. אך לפני מתן תורה, לפני שנאסרו יחודים אלו, אין בהם פגם למי שמסוגל לקבל אורות נעלים אלו; ואדרבה, זוהי מעלה עבורו.

במדבר שלח טו,כט: הָאֶזְרָח בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָרַג תִּגְרַר בְּתוֹכָם תִּנְרָה אֶחָת יִתְנֶה לָכֶם לְעִשָּׂה בְּשִׁגְגָה:
ראה **שמות ב,ד: וַתִּתְמַצְבַּ אֶחָתוֹ**

ב"ה טוב טעם ודעת ומדני (טבור) לה' כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששטויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמירה. שגגה = שכהה; פזר - דרוש מהפסוק רציו לנשוא אחר בהלכה:

1.9 שמות וארא ו,ב (התשע"ט)

שמות וארא ז,ג: וַאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְהַרְבִּיתִּי אֶת־דַּתִּי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:

[רש"י] (א,ו) וַאֲנִי אֶקְשֶׁה - מאחר שהרשיע והתריס כנגדי^ו, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי עבודה זרה לתת לב שלם לשוב^ז, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם אתם^ח גבורותי. וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא מביא פורענות על האומות עובדי עבודה זרה כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר (צפניה ג ו) הכרתי גוים נשמו פנותם וגו', (שם ז) אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר^ז ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה: **[שפת"ח ס]** דהא ודאי הוא שפרעה ימרוד בו מאחר שהוא מחזק את לבו וכי דרך של הקדוש ברוך הוא כן שיתן בדעתו של אדם שיעבור על צונו ל"פ וגלוי וכו':

[שפת"ח ע] ו"ל ואי לא אקשה את לבו אז בודאי שיעשה תשובה וגלוי לפני שלא יעשו תשובה שלימה בלב שלם ואם אביא מכות ופורעניות עליו אז יאמרו הבריות כך מדתו של הקדוש ברוך הוא שמביא פורעניות על מי שחוזר בתשובה והם לא יודעין שאיני חוזר בתשובה בלב שלם לכן אקשה את לבו כדי שלא יחזור בתשובה כלל ואז יכול אני להרבות מופתי להביא פורעניות עליו לעיני כל אדם: **[שפת"ח פ]** דייק מדכתיב בקרא והרביתי את אותותי דמשמע מן הקרא שיביא עליו מכות ועונשים יותר על מה שחטא וא"כ קשה למה הוא רוצה להביא עליו מכות יתירות יותר על מה שחטא ועז"פ כדי שתכירו אתם את גבורתי ועז"פ מביא ראייה וכן מדתו וכו' וק"ל: **[שפת"ח צ]** פי אף על פי שלפ"ז היה ראוי שיקשה ה' את לבו גם בה' מכות הראשונות אעפ"כ רצה ה' שיפרסם רשעתו להודיע שאף בלתי החיזוק של הקדוש ברוך הוא הוא מתחזק מעצמו:

(הפניית ר' גיברשטיין הי"ו) "תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה" הסביר (חידושי הרי"ם) מעבירין היינו שהקב"ה מרחם על ישראל ומעביר הגזירות מישראל לאומות העולם. כנאמר (תה' מז,ד) **יְדַבֵּר עַיִם סְתֵמִינוּ וְלֵאמִים תַּחַת רַגְלֵינוּ**: כי אין תשובת אוה"ע שלימה אלא מן הפה ולחון ובעבור הגזירה חוזרים לסורם.

אֶת־לֵב - מקף כבורר בכוננות פרעה (א) תשובה מלאה (ב) תשובה חלקית מן הפה ולחון. טט ע"פ הסבר [שפת"ח ס, ע: ה' אינו מכוון דעת אדם למרוד בה', אבל בפרעה גלוי לפני ה' שבין בלי הקשיית לב פרעה ובין עם הקשיית לב פרעה, אם פרעה חוזר בתשובה חזרתו אינה בלב שלם ואח"כ פרעה ימרוד, לכן מקשה לב פרעה כדי להרבות בו עונש ומתקדש שם שמים.

שמות וארא ז,ה: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי הוֹי בְּנֹתֵי אֶת־יְדֵי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

[רמב"ן] (א,ו) וַאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ - ... והטעם השני, כי היו חצי המכות עליו בפשעו, כי לא נאמר בהן, רק "ויחזק לב פרעה" (להלן, יג,כב; שם' ח,טו); "ויכבד פרעה את לבו" (שם' ח,כח); והנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו עליו המכות ונלאה לסבול אותן, רק לבו, והיה נמלך לשלחם מכובד המכות, לא לעשות רצון בוראו, ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבבו (ע"פ דב' ב,ל) למען ספר שמו (ע"פ שם' ט,טז), כענין שכתוב "ההתגדלותי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים" וגו' (יה' לח,כג). ... כי בחמש מכות האחרונות, גם בטביעת הים, נאמר "ויחזק ה'" (שם' יד,ח), כי "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו" (מש' כא,א). **וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי הוֹי בְּנֹתֵי אֶת־יְדֵי עַל־מִצְרַיִם** - פשט הכתוב שהמצריים יכירו שהמכות שהוכו מן מנטיית יד ה' על מצרים, כנגד דעת מלכיהם וכהניהם שהציבו במקום שנראה למרחקים גדולים, פסל פרעה כאשר ידו נטויה על מצרים (נמצא במוזיאון הבריטי בלונדון).

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם - מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשוטו ללמד שה' מכוון מחשבות ופעולות האדם. **וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי הוֹי** - מקף כרב-מצב (א) כי-אני (ה') מטה לב כל ברוא בדרך לא גלויה להיטיב דרכו (ב) אבל אם לא מכיר בדבר אני (ה') מתרה בו בעונשים מן הקל אל הכבד **כִּי־אֵנִי הוֹי** - מונח זקא-קטן, כאשר מקיימים רצון ה', יש חיבור בין שם הו"י ובין מהותו ועצמותו של ה'. **וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי הוֹי** - זקא-קטן, בתפקיד שתיים, שתי חמישיות של מכות ירדו על מצרים, בחמש הראשונות פרעה נראה כמתחזק מעצמו, בחמש האחרונות, ה' מחזקו לספוג המכות, כי בקש להרפות ממנו רק מצד שנלאה לסבלן ולא שהכיר שהן מה'. והדרשה היוצאת מן הפשט מלמדת שגם כאשר פרעה נראה כמתחזק מעצמו, לא כך היה הדבר אלא כתוב כפי' **רמב"ן (ז,ג)** כי "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו" (מש' כא,א). ולכך גם רומז טעם מלת **וַיִּדְעוּ** מהפך - במשמעות של שרש מלת "מטה"

שמות וארא ז,א: וַיִּקְרָא נֹם־פְּרַעֲהַ לְחַכְמָיִם וְלַמְכַשְׁפִּים וַיַּעֲשׂוּ נֹם־הֵם חַרְטֻמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן:

(ז,א) הֵם חַרְטֻמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן: ר"ת ה' ח' מ' ב' כ' בחכמ"ה, בעזרת הרב אי"מ אייזן הי"ו נאמר בכתבי האר"י שער הכוונות, דרוש פטום הקטורת (וגם בשער פסוקים?) זה כנגד זה ברא הא-לקים, וזאת ספירת חכמה דקליפה כי מלת מכשפים היא נוטריקון מכחישים פמליא של מעלה, ומלת חרטומים - באה מלשון "טומי", פי' **[רמב"ן]** והקרוב כדברי רבנו שלמה (בבר' מא,ח), שהיא מלה ארמית מורכבת: 'חר טמי' - הנחרים בעצמות, כי נודע הוא כי רוב האומנות בעצמות מתים או עצמות חיות, או כענין שהזכירו בידעוני (בבלי סנה' סה,ב)

(ז,א) הֵם חַרְטֻמֵי מִצְרַיִם - ס"ת מ"ם **חַרְטֻמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם** - ס"ת מ"ם, כישוף לא עומד על מים, ויש לומר שכדי שכישופם לא יעמוד הכין הקב"ה מהמכה (חכמת דקליפה) תרופה למכה, הם פעמיים מ"ם בסופי התיבות. **(ז,א) בְּלַחְשֵׁיהֶם כֵּן** - ס"ת נ"ם (= דיבור, לחש) ... **[ז,ג] לְתַנְיָנִים** - כתיב בלשון יחיד, קרי בלשון רבים, **[רש"י] (ז,א) בְּלַחְשֵׁיהֶם** "בלחשיהון" (ת"א); ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו "להט החרב המתהפכת" (בר' ג,כד) - דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש.

[רמב"ן] (ז,א) בְּלַחְשֵׁיהֶם - אמרו רבותינו (סנה' סז,ב), שהם מעשה כשפים ועל ידי מלאכי חבלה הם נעשים. והמלה מגזרת "אש לוהט" (תה' קד,ד); "להבה תלהט רשעים" (תה' קו,יח); והענין, כי הם נעשים על ידי 'לוהטים', מלאכי אש מלהטת באדם ולא ידע, ... ואולי יקראו כן המלאכים השוכנים באויר בגלגלי היסודות, שקורין אותן 'שדים', ועוד אבאר זה בעזרת האל (וי' טח, ז; ז,ד; דב' יח,ט). אבל "בלטיהם" (שם' ח,ג) אמרו (סנה' סז,ב) שהם מעשה שדים, והמלה נגזרת ממלת 'לט': "דברו אל דוד בלט" (ש"א יח,כב); ... **לַחְכְּמַיִם וְלַמְכַשְׁפִּים**, כי חכמי ההשבעות ואסיפת השדים היו ראשיהם וזקניהם, וחרטומי מצרים יכלול את שניהם.

חכמי מצרים למיניהם לחשו בחכמה של טומאה והביאו להיראות של תנין אחד המתהפך ונראה כרבים כמרומו במלת **לְתַנְיָנִים** בניקוד רבים ובאיות יחיד וכן במלת **מִטְתָּם** כעין מטה אחד של רבים, כי אחרת היה לו לכתוב מטותיהם, אבל מעשה הכשפים לא עמד בפני מ"ם, שהקב"ה הכין מתנ"ה מהמכה תרופה למכה הרמוזה בס"ת של **מִטְּהָ אֶהְרֹן אֶת־מִטְתָּם** - ה' נ' ת' מ' מתנ"ה.

ב"ה טוב טעם ודעת ודעת (טו) כי במצוותך האמתי - הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח = רבוי; מהפך פשטא = מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא = מצרף; תביר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשיר לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמיה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמיה. שגגה = שכחה; פ"ר - דרוש מהפסוק רעיו לנחש אחר בהלכה:

שמות וארא ז,יב: וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מפתחם:

מטה-אהרן - מקף כרב-מצב מטה - תנין - מטה **את-מפתחם** - מקף כרב-מצב מטה - תנין - מטה. אלא שתבנית הטעמים של הכתוב **ויבלע מטה-אהרן** - מרכא טפחא מרבה יתרון מטה זה על ממות המצרים, כי הוא כמטה בולע את ממותם, ואילו **מפתחם** - סלוק, בתפקיד מוגבל ואינו יכול לבלוע מטה אהרן.

שמות וארא ט,יב: ויחזק ה' את-לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר ה' אל משה:

(שמ' וארא ט,יב) ויחזק ה' את-לב פרעה - מהפך פשטא מקף מונח זקף-קטן. זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, אשר לפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב.

הפשט: [שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה יא,ו] **(שמ' וארא ט,יב) ויחזק ה' את-לב פרעה**, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שלא חזר בו מה' מכות ראשונות מכאן ואילך אמר הקדוש ברוך הוא אפילו אם ירצה לשוב אני מחזק לבו כדי שאפרע כל הדין ממנו, כאשר דבר ה' אל משה, שכן כתיב ואני אקשה את לב פרעה.

היוצא מן הפשט: [זוהר כרך ב (שמות) בשלח (המתחיל בדף מד עמוד א)] ... רבי אבא אמר לא אתקיף לבא דפרעה אלא שמא דא (לא התקשה לב פרעה אלא ממש ה'), דכד הוה אמר משה (כגון בפעם הראשונה **(שמ' וארא ט,יב)**) **כה-אמר ה' אליו ישראל** דא מלה ממש אתקיף לביה (שמיעת שם ה' גרמה להתקשות לב פרעה) הדא הוא דכתיב **(שמ' וארא ט,יב) ויחזק ה' את-לב פרעה**, דהא בכל חכמתא דיליה לא אשתכח דשמא דא שליט בארעא, ועל דא אמר מי יי' ולבחר אמר יי' הצדיק, אמר רבי יוסי לבתר אמר **(שמ' בא יטו) תנאמי לה'**, ... **(שמ' וארא ט,יב) ויחזק ה'** - מהפך פשטא, מוציא מן הפשט שה' גרם להתקשות לב פרעה, אלא שמיעת מלת שם ה' גרמה להתקשות לב פרעה. יש לומר שהכל מה', אלא שבדרשת ר' אבא יש הרחקה וכביכול עצם שמיעת שם ה' גרמה להתקשות.

את-לב - חמש פעמים במקף, סיבות: (א) מפני כלל הטעמה הנקרא נסוג לאחור, כאן שתי מלים כל אחת בת הברה אחת, הטעמה נפרדת לכל מלה יוצרת צפיפות טעמים (בשם ר' יעקב לויפר הי"ו).

(ב) מקף כרב-מצב משמעות לב. מבחינה רעיונית באו שתי מלים בנות הברה אחת כדי ללמד על רב משמעות מלת לב כגון **[בבלי ברכות לב,א]** אמר רבי חמא ברבי חנינא: אלמלא שלש מקראות הללו - נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל: חד, דכתיב: **(מיכה ד,ו) (ב'יום ההוא נאס'הו אספ'ה הצל'ה והנדהה אבגזיה) ואשר הרעתי**; וחד, דכתיב: **(ירמיהו יח,ו) ... הנה כחמר ב'גד היוצר פ'נאתם ב'גד ג'ית ישראל: ס וחד, דכתיב: (יחזקאל לו,כב) (ונתתי לכם לב חדש וריח חדשה אתם בקרבכם) והסרת' את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב פשוט:** בשני חלקי הפסוק **(יחזקאל לו,כב)**, מדובר על שני מצבי לב אדם. לב ההולך אחר היצר הרע, לב ההולך אחר היצר הטוב. **[מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה א] (שמ' בשלח יח,ד) ויחזק ה' את-לב פרעה** שהיה לבו חלוק אם לרדוף אם לא לרדוף: **(א,ז)** הסברנו "את-לב" מקף כבורר בין תשובה בלב שלם ובין תשובה שלא בלב שלם, וגלוי לפני ה' שתשובת פרעה אינה שלימה לכן מחזק בו עוד להתעותו ולהרבות בו לסוף את מופתים וכך יקדש שם שמים ברבים. "ויחזק ה' את-לב פרעה" חמש פעמים בתורה, אפשר כחמש גבורות.

בין מכת שחין ומכת ברד **שמות וארא ט,יב: ויחזק ה' את-לב פרעה**
בין מכת ארבה למכת חשך **שמות בא י,כ: ויחזק ה' את-לב פרעה ולא שלח את-בני ישראל: פ**
בין מכת חשך למכת בכורות **שמות בא י,כז: ויחזק ה' את-לב פרעה ולא אבה לשלחם:**
כנ"ל **שמות בא יא,י: ומשה ואהרן עשו את-כל-המפתים האלה לפני פרעה ויחזק ה' את-לב פרעה ולא-שלח את-בני ישראל מארצו: פ** לפני קריעת ים סוף **שמות בשלח יד,ח: ויחזק ה' את-לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל וגבי ישראל יצאים ב'גד רמה:**

שמות וארא ט,כב: ויאמר ה' אל-משה נטה את-ידיך על-השמים ויהי ברד בכל-ארץ מצרים

על-האדם ועל-הבהמה ועל-כל-עשב השדה בארץ מצרים:
שמות וארא ט,כט: ויאמר אליו משה בצאתי את-העיר אפרש את-כפי אל-ה'
הקלות יחידלון והפקד' לא יהיה עוד למען תדע פי לה' הארץ:
(שמ' וארא ט,כב) את-ידיך - מקף כבורר ברב-מצב של מטרות הרמת היד: (א) נטיה להורדת מכה למצרים (ב) ע"פ **(שמ' וארא ט,כט)** פרישת כפים אל ה' בבקשת עצירת המכה. כאן מצב (א) נטיה להורדת מכה למצרים

שמות וארא ט,כג: ויש משה את-מטהו על-השמים

וה' נתן קלף ונקבד ותהלך אש ארצה **וימטר ה' ברד על-ארץ מצרים:**
וה' - רביע, התפקיד ארבע. [רבינו בחיי] קלף ונקבד ... והחלאים באים על כל המורכבים מד' יסודות, וסיבת החולי בהם שנוי האויר וקלקולו והתהפכות הארבע יסודות וגו' וע"כ יתכן לפרש כי הזכיר ארבע הכתוב בכאן ד' יסודות, קלף ונקבד והם הרוח והמים, ונתהלך אש ארצה האש והעפר, והזכירם מהופכים (טוב טעם - בעל התוס'ט) וזה סדרם, אש רוח מים עפר), להורות כי בבא הברד ישתנה האויר ויתהפכו היסודות מלמעלה למטה, והקב"ה עושה כרצונו וגו'

וה' [תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פ"ט,ה"ה] אמר רבי אלעזר כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו. בנין אב שבכולם (דה"ב יח,כב) וְה' דָּגַר עֲלֵיהֶ רָעָה. (הפסוק המלא (דה"ב יח, כב) וְעַתָּה הִנֵּה נָתַן ה' רִיחַ שֶׁקֶר בְּפִי נְבִיאֵיהֶ אֲלֵהֶ וְה' דָּגַר עֲלֵיהֶ רָעָה: ס)
[בראשית רבה (וילנא) פרשת ורא פרשה נא,ב] ר' חלבו בן ר' חילפי בר סמקאיי בשם ר"י בר ר' סימון, (בר' ורא ט,כד) וְה' הִמְטִיר עַל-סָדָם זֶה גְבִירָא, מֵאֵת ה' מִן-הַשָּׁמַיִם: זֶה הַקְדוּשׁ בִּרְוּחָ, אִמְרֵי רַבִּי אֲלֵעָזָר כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר וְה' הוּא וּבֵית דִּינֹו, א"ר יִצְחָק בְּתוֹרָה כְּנֻבָאִים וְכַתוּבִים מְצִינֵו שֶׁהַדְּיוֹט מְזַכֵּיר שְׁמוֹ ב' פְּעָמִים בַּפְּסוּק אֶחָד, ... הַקְדוּשׁ בִּרְוּחָ הוּא מְזַכֵּיר שְׁמוֹ שְׁנַי פְּעָמִים בַּפְּסוּק אֶחָד.

(בר' ורא יט,כד) וְה' הִמְטִיר עַל-סָדָם וְעַל-עַמְרָה גְּפָרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן-הַשָּׁמַיִם:
[מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וארא טז] (ט,יח) הנני ממטיר כעת מחר זבדי בן לוי אמר שרט לו שריטה על הכותל א"ל כשתגיע השמש לכאן מחר ירד הברד, ... (הציטוט הבא גם ב- [ש"ר וארא יב,ד]) וְה' נָתַן קֶלֶף הוּא וּסְנַקְלִיטִין שְׁלוֹ, טט: אֲפֹשֶׁר כְּבִסְדוֹם זֶה אוֹלֵי הַמְּלָאךְ גְּבִירָא, וְנִמְטָר ה' בְּרָד זֶה הַקְדוּשׁ בִּרְוּחָ. וְה' נָתַן קֶלֶף וְנִבְרָד - רביע ... זקף-קטן כעין מידה כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, ע"פ הדברים השונים המצוטטים במדרשים מלמד שהתנינה נעשתה ע"י מלאך גבריאל, ההמטרה נעשתה ע"י הקב"ה, אפשר שמרמז שהתנינה הונהגה מעולם הבריאה, וההמטרה הונהגה מעולם האצילות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מונח (ל) כי במצוות האמתי - הוללים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה - שגגה = שכתה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמירה, שגגה = שכתה: פ"ר - דרוש מהפסוק רציו לנושא אחר בהלכה:

שאלותיו כיוצא בו אתה אומר (שמ' וארא ו,יב) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי אִין ת'ל לֵאמֹר אלא שאמר לו השיבני אם אתה גואלם אם לאו עד שהשיבו הקדוש ברוך (שמ' ו,יא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לְפָרְעָה וְזֶה מִקְשֶׁר לְמוֹבָא לְעִיל ב- (ו,יא) [פירושו המהרז"ו] על [שמות רבה] ובהמשך מ- [ליקוטי מהר"ל] [אהבת ציון] [מאור ושמש] פרעה חייב ללקות ובכך ישבר הפחד ממנו והגשמיות והעבודה זרה שבה השקיע את בני ישראל. (שמ' וארא ו,יב) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה - מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מונח עשוי להרחיב אפיון בלפחות אחד מן הלימודים. משה ביקש לפי הסדר שכאן (א) התחייבות הקב"ה לגאולת ישראל, (ב) להעניש את פרעה שתגרום לישראל להידבק בקב"ה

(שמ' וארא ו,יב) הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וַאֲיֵךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְה וגו' הן כסף הנמצא באמתחותינו וגו' [רש"י] אחד מעשרה קל וחומר שבתורה
[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (שמ' וארא ו,יב) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' ... הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וַאֲיֵךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְה וַאֲיֵךְ עָרַל שְׁפָתַיִם: זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה, כיוצא בדבר (במ' בהע' יב,יד) וַאֲבִיבֵךְ יִרְק יִרְק בְּפִינִי, (אסתר ט,יא) בְּשׂוֹשׁן הַבְּתָרָה, (שמ"א כג,ג) הִנֵּה אֲנִי עֹשֶׂה פֶה בְּיַהֲוָה וְיִרְאִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם לְשׁוֹן קל וחומר:

[מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פ"ו] >ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר< השיב משה ואמר לפני הקדוש ברוך הוא אתה אומר לי לך הוציא ששים רבוא בני אדם מתחת סבלות מצרים ומתחת שיעבודן של מצרים אלו על ק' בני אדם או על ק"ק בלבד אתה אומר לי הדבר עדין קשה לי מאד אלו חתרתני בהם שנה או שנים לפני הדבר כבר היה הדבר עשוי, אלא מאחר ששיעברו בהן מאתיים ועשר שנים עכשיו יאמר לי פרעה >מי שעברו עבד עשר שנים ולא מיחה בו כל בריה יבוא אחר ויוציאו מתחת ידו או מי שעבד הכרם עשר שנים ולא מיחה בו כל בריה יבוא אחר ויוציאו מתחת ידו רבש"ע כבדים ומכובדים דברים הללו שאתה אומר לי כי כבד פה וכבד לשון אנכי<

(שמ' וארא ו,יב) הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וַאֲיֵךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעְה - ... זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתנה ובין סלוק) בתפקיד הקש. [לקח טוב] ו- [רש"י] לומדים כאן במידת קל וחומר שהיא סוג של הקש. [מכילתא דרשב"י פ"ו] לומד כאן בכעין הקש שאינו מידת קל וחומר. ראה (שמ' וארא ו,ל) להקש מרפואת משה מקושי דיבורו לרפואת כלל ישראל במתן תורה.

שמות וארא ו,ל: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' הֵן אֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם וַאֲיֵךְ יִשְׁמְעֵנִי אֵלַי פְרַעְה: פ [פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (שמ' וארא ו,ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנָיו ה' הֵן אֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם. שלשה פעמים אמר משה זה הדיבור, האחד, (שמ' ד,י) כִּי כִבְדִּיָּהּ וְכִבְדִּי לְשׁוֹן אֲנִי: והב', (שמ' וארא ו,יב) וַאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: והג', (שמ' וארא ו,ל) הֵן אֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם, כל כך למה, כדי שיהפוך מילולו ללשון צחות, אמר לפניו רבש"ע אם אני הולך אצל פרעה (שמ' וארא ו,יב) וַאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: יאמר לי וכי לא היה עבד טוב ממך לשלוח אלי אמר לו הקדוש ברוך הוא (שמ' וארא ו,ל) הֵן - מהפך, מרמז לנאמר ב- [לקח טוב] שיהפוך מילולו ללשון צחות ממצב אֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם

מנין למדרש [לקח טוב] שיהפוך מילולו ללשון צחות?
(שמ' וארא ו,ל) שְׁפָתַיִם וַאֲיֵךְ - זקא-קטן זקא-גדול בתפקיד חישוב הגי' של התוכן המוטעם ז"ק ז"ג וחישוב הפרש בין גי' שמות הטעמים ובין גי' התוכן המוטעם. אחד או שני החישובים עשויים ללמד ענין בניצוצות הקדושים. גי' זקא-קטן זקא-גדול עולה יסו"ד מלכו"ת עולה תקע"ו = 576. גי' התוכן המוטעם ז"ק ז"ג שְׁפָתַיִם וַאֲיֵךְ עולה 830 + 37 = 867. הפרש 867 = 576 - 291 עולה ירפ"א. והב', (שמ' וארא ו,יב) וַאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: חצי פסוק זה מוטעם בשני זקא-קטן בין אתנה לסלוק. תבנית זאת בתפקיד הקש העשוי לרמז רמז לרפואת משה בכל פעם שדיבר אל פרעה, בהקש רמז לרפואת משה במתן תורה, ובהקש ממנו לרפואת כלל ישראל במתן תורה. זה בנוסף ללימוד ב- [במ"ר (וילנא) נשא פ"ז,א], לא הגרים כי נצבים על רגליהם, לא גזמין כי נעשה, לא חרשים כי נשמע, לא אלמים כי יענו, לא סומים כי רואים. נתרפאו מהכל כי הסיר ה' כל המחלה אשר שמתי במצרים.

שמות וארא ט,כט: וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה כִּצְאֹתִי אֶת-הָעִיר אֲפָרַשׂ אֶת-כַּפֵּי אֵל-יְהוָה הַקְּלֹת יַחְדָּלֹן וְהַבְּרָד לֹא יִהְיֶה-עוֹד לְמַעַן תִּלְעַע כִּי לִיהוָה הָאָרֶץ: [דזמבע"ת] - ... אמנם צריך לומר שגם לשאר תפלות היה יוצא מן העיר ומזה אנו למדין לכל השאר. וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה - מהפך פשטא זקא-קטן כִּצְאֹתִי אֶת-הָעִיר - פשטא זקא-קטן, פעמיים זקא-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק ... אתנה) בתפקיד כעין הקש.

שמות וארא ט,ל: וַאֲתָה וְעַבְדְּךָ יְרַעֲתִי בִּי טָרַם תִּירְאוֹן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים: אחרי מכת הברד פרעה והמצרים מודים בחטאם, מחפשים את משה להתוודות על חטאם (שמ' וארא ט,כז) וַיִּשְׁלַח פְרַעְה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר ה' וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם הַטָּאִי הַפָּעַם ה' הַצְדִּיק וַאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים: נסביר פסוק (ט,ל) שלא בסדר הכתוב. תוכן יְרַעֲתִי בִּי טָרַם תִּירְאוֹן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים מלמד שמה מזה שווידוים אינו מהכרה של אמת בה' אלא כדי להיפטר מהמכות. אבל תבנית הטעמים של יְרַעֲתִי בִּי טָרַם תִּירְאוֹן - זקא-גדול ... זקא-קטן בין שני קיסרים אחד מ-23 מופעים כאלה בתורה, התבנית מלמדת שמכות ההשגחה האלקית מלמעלה מעוררות את הניצוץ הקדוש שבפרעה ובמצרים, לעלות אל מקורו ע"י המכות ומבקש להיכיל בקודש (רעיון הלקוח מ- [בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד - טיול בפרדס, דרוש ב] היינו האל"ף החיות אשר בו (בס"מ) מאלופו של עולם), איסוף הברורים - העלאת מים נוקביים.

התוכן וַאֲתָה וְעַבְדְּךָ הוּא פתיחה לכך שווידוים אינו שלם, אבל תבנית הטעמים של וַאֲתָה וְעַבְדְּךָ - (אתנה) טפחא אתנה כטעמי (ד' יא ו,ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל מלמדת שמה מבקש לחזקם בקבלת עול מלכות שמים שהתעוררה בם מן המכות, ושלא ימרו שוב בסור המכה כפי' ראב"ע - ... ולפי דברי כי תחסר מלה אחת "טרם אפרוש כפי" אתם יראים את השם וַאֲתָה וְעַבְדְּךָ וזה דרך מוסר והטעם שבסור המכה תמרדו על כן כתיב אחריו (ט,ל) וַיִּכְבַּד לְבָבוֹ הוּא וְעַבְדְּךָ וְלֹא תמצא כן במקום אחר וַאֲתָה וְעַבְדְּךָ - (סלוק) טפחא אתנה כהתפשטות האפיון (התכונה) להקיש ממנו על לפניו כאן הכרה בה' המכה בעת המכה.

ב"ה טוב טעם ודעת ולדעת (טו"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמיתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמירה, שגגה = שכחה; פיר – דרוש מהפסוק רעיו לנשוא אחר בהלכה:

1.11 שמות וארא ו,ב (התשפ"א)

שמות וארא ו,ב: וַיִּבֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר

הֲן בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךְ יִשְׁמְעוּ פְרַעַה וְאִיךְ עָרַל שִׁפְתֵיהֶם: פ

(שמ' וארא ו,ב) הֲן בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלַי – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מפשט הכתוב. הפשט [ליקוטי מהר"ל] (שמ' וארא ו,ב) ... טעם למה בני ישראל לא שמעו, מחמת קוצר רוח ועבודה קשה, אבל פרעה ישמע אליו. (אפשר כי היוצא מן הפשט הוא כלהלן) אך הנראה כי שמעתי מאמור"ר על (שמ' וארא ו,ב) הֲן אֲנִי עָרַל שִׁפְתֵיהֶם וְאִיךְ יִשְׁמְעוּ אֵלַי פְרַעַה: כי משה רבינו היה במדרגה אשר מגודל ההתלהבות היה כמעט מגמגם, ולוזה לא שמע פרעה לשונו, כי הוא היה מסיטרא אחרא. וזה כוונת הכתוב ולא שמעו אל משה מקוצר רוח, רצ"ל מקוצר דעתם, כי היו משוקעים רח"ל בגודל הגשמיות. וב- [ואהבת ציון] כתב שהיה קשה להם לפרוש מעבודה זרה.

ופי' ה- [מאור ושמש] (שמ' וארא ו,ב) שמשה אמר להם לישראל שיקבלו עליהם עול מלכות שמים, ועל ידי זה יופרק מעליהם סבל מצרים, ולא יתקראו מהם כלל. ... (לכן הקב"ה) גמר אומר (שמ' וארא ו,ב) כֹּה אֶל-פְרַעַה מִלְךְּ מִצְרָיִם, ופירש בו המדרש, שאין פרעה ראוי אלא ללקות. ... ואז יקרא בני ישראל בחוש שפרעה הוכה עבורם, תהיה הרווחה בלבם לקוצר רוחם, ויוכלו לקבל עליהם עול מלכות שמים.

שמות וארא ו,כא: וּבְנֵי יִצְהָר קָרַח וְנַפְתִּי וְזַכְרִי: – (סלוק) טפחא אתנח כתבנית הרישא של (דב' וא' ו,ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: וקרובה גם לסיפא. רמז לקבלת עול מלכות שמים של לפחות חלקם כנאמר ב- [שכל טוב (בובר)] (שמ' וארא ו,כא) וּבְנֵי יִצְהָר קָרַח: זה שחלק על משה ועל אהרן ושם נבאר שמו: וְנַפְתִּי. שנפוג מאימת יוצרו ולא נתקשרו הוא ובניו עם קרח, ודומה לדבר (תה' לח,ט) נִפְגַּמְתִּי וְנִדְפַתִּי עַד-מָאֵד: וְזַכְרִי. שזכרו הקדוש ברוך הוא לטובה:

נשים לב כי קָרַח וְנַפְתִּי – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, מוצע לומר שההרחבה של קבלת עול מלכות שמים תהיה לבני קורח כפי שנדרש הכתוב ב- (שמות וארא ו,כד)

שמות וארא ו,כב: וּבְנֵי עֵזִיאל מִיִּשָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסַתְרִי: – (סלוק) טפחא אתנח כתבנית הרישא של (דב' וא' ו,ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: וקרובה גם לסיפא. רמז לקבלת עול מלכות שמים כנאמר ב- [שכל טוב (בובר)] (שמ' וארא ו,כב) וּבְנֵי עֵזִיאל. שאל היה עוזו, כדכתיב (ירמיה טז,ט) הִ' עֵז וְיִמְעוֹז: מִיִּשָׁאֵל וְאַלְצָפָן. משפחת כהונה ומשפחת מלכות הצליחו, דאמרו רבנן לעולם ידבק אדם בזרעו של אהרן:

שמות וארא ו,כג: וַיִּקַּח אֶהָרֹן אֶת-אַלְיִשֶׁבַע בַּת-עֵמִינָדָב אֶחָת נַחֲשׁוֹן לִזְ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אַלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר:

(שמ' וארא ו,כג) וַיִּקַּח אֶהָרֹן – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד על סדר קדימות בבדיקות לחתן או כלה כהכנה לנישואין, שבשלב מוקדם צריך לבדוק באחי החתן או הכלה מהאם.

[רש"י] אֶחָת נַחֲשׁוֹן – מכאן למדנו: הנושא אשה צריך לבדוק באחיה. [בבא בתרא קי"א] שרוב בנים דומים לאחי האם. (שמ' וארא ו,כג) אֶת-אַלְיִשֶׁבַע בַּת-עֵמִינָדָב אֶחָת נַחֲשׁוֹן – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים שהוא כאן בני אם אחת (נקרא לה סבתא), ושעל כל פרט חלה תכונה אחת שווה. אפשר שזה כהסבר [אשל אברהם] על מאמר [בבא בתרא קי"א] שרוב בנים דומים לאחי האם. [אשל אברהם] – והענין מבואר כי האחים והאחיות הנולדים מבטן אחד הם קרובים לטבע אחד, והעובר הוא ירך אמו, כי עיקר גופו של אדם נוצר מאמו, ועל כן על הרוב הוא בטבע אחי האם להרע ולהטיב (ע"פ מהרש"א) בַּת-עֵמִינָדָב אֶחָת נַחֲשׁוֹן – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים ושרק על חלק מהפרטים חלה תכונה מסוימת ועל אחרים לא חלה כלל. אפשר שזו לשון [ב"ב קי"א], רוב בנים (של בת של סבתא) דומים לאחי האם (מסבתא) ועל חלק מהבנים לא חל הכלל הזה. וב- [שכל טוב (בובר)] למד על הסיפא (שמ' וארא ו,כג) וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אַלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר: הבדל בין שתי קבוצות בני אהרן [שכל טוב (בובר)] אֶת-אַלְעָזָר. לא נאמר ואת אלעזר, אלא את אלעזר, התחיל ענין אחר, ודומה לדבר מענין ימי החג, דכתיב (במ' פי' כט,יז) וּבְנֵי הַשָּׁנִי, (במ' פי' כט,כ) וּבְנֵי הַשְּׁלִישִׁי, עד שבא אל שמיני כתיב (במ' פי' כט,לה) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ וְגו', משום שהוא רגל בפני עצמו, אף כאן לומר לך נדב ואביהוא הלכו בדרך אחת (ולמד קודם לכן ב- [שכל טוב (בובר)] נדב שהלך אחר נדב ורוחו ולא נמלך במשה רבו. אביהוא שאמר על אהרן אביו הוא לתולדה ולא למועצה: לימוד זה הוא דומה ללימוד על מה נענשו נדב ואביהוא ושנתה מאד מהלימוד המשבח מאד את נדב ואביהוא) ואלעזר ואיתמר בדרך אחת:

אפשר כי טעמי מקף בכתוב אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אַלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר – מלמדים על בירור תכונות לטוב ולמוטב בכל הבנים. אלא שנדב ואביהוא למרות גדולתם עשו שגיאות ולא עשו טוב, ואילו אלעזר ואיתמר לא עשו שגיאות ועשו טוב. (שמ' וארא ו,כג) וַתֵּלֶד לּוֹ – מונח רביע בתפקיד לפחות חמש, פירש [רא"ם] (שמ' וארא ו,כג) שמהכתוב נראה שבא להודיע לנו יחסו של פנחס, כמו שהודיע לנו יחסו של אביו. (ב-ו,כג). כאילו פינחס בן חמישי לאהרן ואלישבע, ויש במקומות אחדים בתורה רמזים שפינחס כיהן ככהן.

(שמ' וארא ו,כג) לִזְ לְאִשָּׁה – מונח אתנח, (א) אפשר שעמינדב כבר מת, כמו להבדיל (בר' תול' כח,ט) וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מְחֻלָּתוֹ בַּת-יִשְׁמָעֵאל כַּן-אֲבִירָתָם אֶחָת נְכִיזָה עַל-נִשְׁוֵי לִזְ לְאִשָּׁה: עשו אירס מחלת בחי ישמעאל, נשאה אחרי מותו ונביות אחיה השיאה

(ב) (במ' א,ז) לַיהוָה נַחֲשׁוֹן כַּן-עֵמִינָדָב: בפרשת הנשיאים נַחֲשׁוֹן – טפחא כַּן-עֵמִינָדָב – סלוק, שאפשר מגביל משהו בעמינדב, אבל בחזנות המזבח בתחילה (במ' נשא ז,יב) נַחֲשׁוֹן כַּן-עֵמִינָדָב – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, מרבה משהו על שניהם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטר ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מוציאה. עמירה. שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.12 שמות וארא ו,ב (התשפ"ב)

שמות וארא ו, כה - כט

- (כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לְקַחְלֹוּ מִבְּנֵי פֹּטִיאל לֹוּ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶהָ רֵאשִׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:
- (כו) הוּא אֶהֱרֹן וּמִשָּׁה אִשְׁרָה אָמֵר ה' לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבֹאָתָם:
- (כז) הֵם הַמְדַבְּרִים אֶל־פְּרַעֲה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מִשָּׁה וְאֶהֱרֹן:
- (כח) וַיְהִי בַיּוֹם דִּבְרַר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס

שמות וארא ו,כה: וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לְקַחְלֹוּ מִבְּנֵי פֹּטִיאל לֹוּ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶהָ רֵאשִׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:

[מדרש הגדול] (שמ' וארא ו,כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לְקַחְלֹוּ מִבְּנֵי פֹּטִיאל. אמר ר' יהושע פוטיאל זה יתרו ולמה נקרא שמו פוטיאל על שם שהאיר לו הקדוש ברוך הוא בתשובה, שכן קורין לנר בלשון יוני פוט. ד"א פוטיאל, שפט כל ע"ז שבעולם. [שכל טוב (בבב)] (שמ' וארא ו,כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לְקַחְלֹוּ מִבְּנֵי פֹּטִיאל. יש אומרים מבית יתרו שהיה מתחלה מפתם עגלים לע"ז, ונעשה גיסו של משה: ויש אומרים מבנות בניו של יוסף שפטפט ביצרו ותוקף עליו וכבשו ולא שמע לאשת אדוניו: וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס. שפנה וחס על כבוד ויצרו: אֶלֶהָ רֵאשִׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם::

[בית אלוקים למב"ט שער היסודות פרק ס] ... ואלהיו אם הוא פנחס הוא עד נאמן ושלם על נתינת התורה שהוא היה מיוצא מצרים שהוזכר בבני הלוי כשיצאו ממצרים שאמר הכתוב (שמ' וארא ו,כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן וגו' וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס, ואהרן היה בן פ"ג כשיצאו ממצרים, ואפשר שאלעזר היה בן שבעים אם הוליד כמו שהיו מולידים אז בני ח' או י' שנים, ופנחס אפשר ג"כ שהיה בן ששים שנה אז, אבל אפילו שנאמר שלא נולד פנחס אלא מעט שנים קודם יציאת מצרים אפילו הכי זכה בקבלת התורה במעמד הר סיני, כי עם היותו ילד קטן השיג ושמע קול אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה, גם כי מן הכתוב נראה שהיה כבר ידוע ומפורסם ונודע בישראל שמו כמו שכתוב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס הידוע ומפורסם והשלים הכתוב אֶלֶהָ רֵאשִׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם: והוא מהראשים, ואפילו היה קטן כשיצאו ממצרים כשהרג את זמרי וקנא לאלהיו היה לפחות קרוב לארבעים שנה

[ילקוט שמעוני תורה פרשת וארא רמז קעט] מקורו [בבלי בבא בתרא קט,ב] ו-[בבלי סוטה מג]

(שמ' וארא ו,כ) וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת־יִצְחָק דָּדְתּוֹ לֹוּ לְאִשָּׁה (כתוב ברמז צ"ה), (שמ' וארא ו,כ) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישַׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לֹוּ לְאִשָּׁה אמר רבי אלעזר לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן (שכיהן לפסל מיכה), אהרן שנשא אחות נחשון יצא ממנו פנחס, ופנחס לאו מיתרו קא אתי והכתיב (שמ' וארא ו,כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לְקַחְלֹוּ מִבְּנֵי פֹּטִיאל, לאו דאתי מיתרו שפיטם עגלים לע"ז? לא, (ודוחה הדעה שמדובר ביתרו, אלא) דקא אתי (בא ללמד שפוטיאל) מיוסף שפטפט ביצרו, והלא שבטים מבוים אותו (את פינחס אחרי פגיעה בזמרי בן סלוא במעשה פגור) ראינם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, אלא אי (אם) אבחה דאמיה מיוסף אמא דאמיה מיתרו, אי (אם) אבחה דאמיה מיתרו אמא דאמיה מיוסף, דיקא נמי דכתיב פוטיאל (אפשר שהוספת את יו"ד מרמז על יתור שיש לדרוש ממנו שאחד מהוריה של אמו של פוטיאל בא מיוסף והשני מבית של יתרו)

ולא כתיב פוטאל, אמר רבא הנושא אשה צריך לבדוק באחיה שנאמר (שמ' וארא ו,כ) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישַׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לֹוּ לְאִשָּׁה ממשמע שנאמר בת עמינדב איני יודע שהיא אחות נחשון אלא מה ת"ל (שמ' וארא ו,כ) אַחֹת נַחֲשׁוֹן מכאן לנושא אשה שצריך לבדוק באחיה, תנא רוב בנים דומין לאחי האם, (ו,כ) הוּא אֶהֱרֹן וּמִשָּׁה (כתוב ברמז ד' וברמז רס"ב) (ו,כ) וַיְהִי בַיּוֹם דִּבְרַר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: לפי שנאמר (שמ' בא יב,א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: שומע אני שהיה הדבור למשה ולאהרן כשהוא אומר (ו,כ) וַיְהִי בַיּוֹם דִּבְרַר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: אל משה היה הדבור ולא לאהרן א"כ מה ת"ל (שמ' בא יב,א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן אלא לומר כשם שהיה משה כלול לדברים כך היה אהרן כלול לדברות, ומפני מה לא מדבר עמו מפני כבודו של משה נמצאת ממעט אהרן מכל הדברות שבתורה חוץ משלשה מקומות לפי שא"א (שאי אפשר),

(שמ' וארא ו,כה) – רביע כארבע הוויות, צ"ע האם כתוב זה הוא מקור לכתוב ולמוד אחר הנלמד בלפחות עוד מקום אחד, שמשה מלמד לאהרן ואח"כ בנוכחות אהרן לבני אהרן, לזקנים, לעם. נמצא שאהרן לומד ארבע פעמים משה. בַּיּוֹם – קדמא במשמע תנאי מוקדם לדיבור ה' אל משה המרומז בתבנית הטעמים הבאה (ו,כה) דִּבְרַר ה' אֶל־מֹשֶׁה – דרגא תביר טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן מפרש את התנאי המוקדם שכל דיבור ה' למשה יעבירו במלואו לאהרן.

(שמ' וארא ו,כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן – קדמא ואולא כתפקיד סדר וכלל (אפשר דומה ל-(שמ' וא' ו,כ) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן הנושא אשה יבדוק באחיה כי רוב בנים הולכים אחרי האחים. כדרשת [ילקוט שמעוני וארא רמז קעט]. הסבר המתאים יותר לדעה שפוטיאל מבני יוסף. (שמ' וארא ו,כה) לְקַחְלֹוּ – מקף כבורר בין שתי דעות במדרשים האם פוטיאל הוא יתרו או האם הוא יוסף. [אלשיך] [תורה תמימה] פירשו שהוא מבני יוסף ו-[איילת השחר] מפרש שבחינת הלשון לא מתאים לא יוסף ולא יתרו. (שמ' וארא ו,כה) לְקַחְלֹוּ – קדמא כמקדים בזמן.

לדעת [העמק דבר] (שמ' וארא ו,כה) ... והפ' לְקַחְלֹוּ, הוא כמש"כ ב-(בר' ד,ט) וַיִּקַּחְלֹוּ לְמַד שהוא לעזר חייו (ולא מצאתי מקור שאומר כך שם), ובשביל שראה אלעזר שתיייעהו הרבה להיות איש המעלה, לא דקדק על היחס, והיתה משום זה ראויה לו לאשה וזכתה בשביל זה להוליד לו כראוי לו, דהני נשי במאי זכיין באתנווי גברי, אפשר כי טעם קדמא של לֹוּ מרמז שאלעזר ראה מראש שתהיה לעזר רב לו להליכות עולמו (שהתמנה סגן כהן גדול ואח"כ כהן גדול). ופירושו זה לא תואם את הכלל המוצע לעיל הנושא אשה יבדוק באחיה.

הפירוש שפוטיאל חלקו מיתרו מעלה שאלה מתי בנות או בני יתרו חברו לעם ישראל. ע"פ [בית אלקים למב"ט שער היסודות פ"ט] אם בשנה שבה חזר משה למצרים, אז פינחס היה בן פחות משנה ביציאת מצרים. ואם פינחס היה כבן ששים שנה ביציאת מצרים אז חברו לעם ישראל לפני כן.

(שמ' בא יב,א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מונח לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלמודים יוצא מפשט הכתוב וזה כדרשת [ילקוט שמעוני וארא רמז קעט] אלא לומר כשם שהיה משה כלול לדברים כך היה אהרן כלול לדברות, ומפני מה לא מדבר עמו מפני כבודו של משה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו, ט"ז) – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבי; **מחפץ** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבי; **דראג** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רביי מתפשט; **מרכא** טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דראג תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקרה** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** 1 – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקה-קטן** – 2; **זקה-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקה-קטן** ... **זקה-קטן** בחצי פסוק – היקף; **השלישיה**: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** – גרש = גריש"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רביי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שעור, מוציאה. עמירה. שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מוציאה. עמירה. שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רציו לנושא אחר בהלכה:

1.13 שמות וארא, וב (התשפ"ג) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות וארא, כה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהַעֲתַרְתִּי אֶל-ה' וְסָר הָעֵרֶב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֶרֶךְ רַק אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֻעָה הַתֵּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעַם לְזִבְחָהּ לַיהוָה:

(המשך מהתשפ"ב) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהַעֲתַרְתִּי אֶל-ה' וְסָר הָעֵרֶב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֶרֶךְ**

- רביע ... זקה-קטן ... רביע – אפשר כי שייך לבטוי עצמתי מתבנית שלוש זקה-קטן בין שני קיסרים. **וְהַעֲתַרְתִּי** – זוהי תפילה חזקה
- **הֲנֵה** – משמעו חידוש, שכך דרך תלמידי חכמים שלא לשנות ושלא לענות שפת יתר למפטפט כנגדו

שכל טוב (בובר) שמות פרשת וארא פרק ח

כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ. פרעה אמר לו אנכי ומשה אמר לו **אֲנֹכִי**, שכך דרך תלמידי חכמים שלא לשנות ושלא לענות שפת יתר למפטפט כנגדו. ומעין אלו הדברים אמרין במסכת ביצה באחד מתלמידי שמאי שאמר לתלמיד א' של הילל מאי זו סמיכה, והאי אהדר ל' מאי זו שתיקה, ואמר אביי ש"מ האי צורבא מדרבנן לא ליהדר מילתא לחבריה טפי ממאי דאמר ליה, דאיהו אמר ליה מה זו סמיכה, והוא אהדר ליה מה זו שתיקה: **וְהַעֲתַרְתִּי אֶל-ה'**. כבר פרשתי ענין עתר בויעתר יצחק לה' (בראשית כה כא):

וסר הערוב מפרעה. גדולה היא למלכי מצרים לקראותם פרעה: **מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ**. אבל לא מן הגבולין: **מִחֶרֶךְ**. זה היה ביום הששי למשלחת הערוב: **רַק אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֻעָה הַתֵּל** (בי). כלומר להתל, והיא לישנא קלילא, עיקר מלת התל לשון שקר וצחוק, כגון הנה התלת בי ותדבר אלי כזבים (שופטים טז י), וכגון ויהתל בהם אליהו (מ"א יח כז), ותרגם יונתן בן עוזיאל וחייד בהון אליהו, וכמו אם כהתל באנוש תהתלו בו (איוב יג ט), חזו מהתלות (ישעיה ל י), וכל דומיהן:

- רביע ... זקה-קטן כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. ע"פ רמב"ן כוונת משה הייתה שיסור הערוב מחר, אבל ה' הסירו מיד חי ולא כבצפרדעים מת. לא נשאר למצרים תועלת כלשהי מהערוב. ולפי הבנה בפ' רבינו בחיי במכת הצפרדעים, יש לומר שכדי שפרעה לא יחשוב כי הכל פועל רק למחר, ה' הסירו מיד.

מדרש נחומא (ורשא) פרשת וארא סימן יד ערוב למה שהיו המצרים אומרים לישראל צאו הביאו לנו דובים ואריות כדי להיות מצירין בהם לפיכך הביא הקדוש ברוך הוא עליהן חיות מעורבות שנאמר ויבא ערוב כבד, דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר מיני צרעין ויתושין ונראין דבריו של רבי יהודה בצפרדעים כתיב ויצברו אותם חמרים, ובערוב כתיב ויעש ה' כדבר משה, ויסר הערוב, צפרדעים שלא היה בהן הנאה מתו והסריחו מצרים, ערוב שהיה הנאה בעורותיהן לא נשאר עד אחד, שאלו היו צרעין ויתושין היה להן שימותו ויסריחו במצרים,

ר' חיים פלטיאל שמות וארא, כז וְסָר הָעֵרֶב. וא"ת למה לא מתו כמו גבי צפרדעים, וי"ל בצפרדעים נבראו לכך והיה בהם הרבה יותר מדאי דכתיב ושפקי היאור צפרדעים, א"כ כשהלכו הוצרכו להרוג הצפרדעים אבל הערוב לא נבראו לכך אלא ששלחם ממקום חנייתם ומצרים וכשנפסקה המכה אז חזרו למקומם, א"כ שלא יחנו מן העורות.

וא"ת גבי ערוב אמאי לא קרא פרעה לחרטומים לעשות כן כמו שעשה בשאר מכות, ואין לומר מאחר שלא יכלו פעם אחת שוב לא היה להם פה לדבר דא"כ אמאי כתיב גבי שחין ולא יכלו חרטומים לעמוד, דמשמע הא אם יכלו לעמוד יעשו. וצ"ע. במכות(ו)ת הערוב למה אין כתיב ויעשו חרטומים כן בלטיהם [כ]בשאר המכות, י"ל לפי שכתוב בו הש' מה שאין כתוב בשאר המכות כ"א ויעש משה, א"כ לפי שבמכה שלפניו שהיא מכת כינים כתיב ולא יכלו חרטומים לעשות כן כי אמרו מכת מדינה היא. **רמב"ן** (כה) **וְסָר הָעֵרֶב מִפְּרֻעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמּוֹ מִחֶרֶךְ** – כאשר אמר פרעה במכת הצפרדעים "למחר" (לעיל, ו), כן רצה משה לעשות גם בזאת, שיתפלל ויסורו **מִחֶרֶךְ**. והנה סר הערוב והלכו להם, לא כאשר היה בצפרדעים, מן הטעם שאמרו רבותינו (שמ"ר י, ג), שרצה הקדוש ברוך הוא לצער אותם במכות, לא להועיל להם כלל; ומשה נשמר בכך במאמרו, כי אמר לפרעה "להכרית הצפרדעים" (לעיל, ה), שירמוז למיתתם, כמו שפירשתי (ראה שם).

- **מֹשֶׁה הֲנֵה אֲנֹכִי יוֹצֵא** – ס"ת ה' ה' י' א' – ההי"א הוא צירוף חודש אדר של השם המיוחד אהי"ה..

שמות וארא, ח:יט: וְשִׁמְתִי פְדֹת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר וַיְהִה הָאֵת הַזֶּה:

(שמ' וא' ח,יט) **וְשִׁמְתִי פְדֹת** – מונח זקה-קטן, מונח רומז לאפשרות רבויים למודים בתפקיד טעם זקה-קטן כשני למודים, בהסברינו אנו מאחדים דברי הז"ל בשני עניני **פְדֹת**

[תורה שלמה עו, שמ"ר פ"א, ג] (שמ' וא' ח,יט) וְשִׁמְתִי פְדֹת בֵּין עַמִּי מלמד שהיו ישראל ראויין ללקות בזו המכה ונתן הקב"ה פדיונם המצריים ואף לעתיד לבוא הקב"ה מביא עכו"ם ומשליכן לתוך גיהנם תחת ישראל שנאמר **(ישע' מג, ג) פִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַךָ נִתְמִי כְּפָרֶךָ מְצִרִים פִּישׁ וּסְבָא תַחֲתֶיךָ: [משנת רבי אליעזר פרשה יט עמוד 349] ומני' שהיו מתים בעם (המצרי'), שנא' (ח,יט) וְשִׁמְתִי פְדֹת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ**. ואין פדות אלא ממיתה, שני' (שמ"א יד,מ), **וַיִּפְדֶּךָ הַעֵם אֶת-יִזְרְעֶל וְלֹא-מֵת**. ואין לי אלא חיות המשכלות היו הורגין בהן, [מנין] שאף חיות שאינן משכלות היו הורגין בהן, שכן הוא אומר **(דב' הא' לב,כד) וַיִּשְׁרַף-בְּהַמָּת אֶשְׁלַח-פָּם**. יכול יהוא נושכין ולא יהיו ממתין, ת"ל **(דב' הא' לב,כד) עַם-חַמָּת וְחַלֵּי עֶפְרָיִם**: (פסוק מפרשת קללות כאזהרה לישראל מלמד על מכת ערוב במצרים) מה אלו נושכין וממתין, אף אלו נושכין וממתין. וכבר היו שנים בארץ ישראל, חמור נושך וממית, שור נושך וממית. אם כן הביא הקדוש ברוך הוא על ישראל, קל וחומר על המצרים. וכיון שנתפלל משה הלכו להן, שני' (שמ' וא' ח,כז) **וַיַּעַשׂ ה' כְּדַבַּר מֹשֶׁה וּמִפְּנֵי מָה לֹא מָתוּ כַצִּפְרָדִיעִים**, שכתוב בהן **(שמ' וא' ח,י) וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִים חֲמָרִים**. שלא יחנו מהן. וכן הוא אומר בארבה, **(שמ' וא' י,ט) לֹא נִשְׂאָר אֶרְבֶּה אֲחֶד**.

[נחלת יעקב] במכת ערוב לא נאמר בתורה שהערוב ממית, שנאמר **(שמ' וא' ח,יז) הֲנִי מְשַׁלְּיִם בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻקֶּיךָ וּבְכַבְדֶּיךָ אֶת-הָעֵרֶב** ואולי רק יפילו פחד וכד', דורשת **[משנת רבי אליעזר שם] כי (ח,יט) וְשִׁמְתִי פְדֹת** – היא הצלת ישראל ממיתה מהערוב **(שמ' וא' ח,יט) וְשִׁמְתִי פְדֹת בֵּין עַמִּי** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כאן ע"פ **(שמ"ר פ"א, ג,א) ו- [משנת רבי אליעזר שם]** מרבה על המצרים למכה, שהיו ישראל ראויין ללקות בזו המכה כן לעתיד לבוא כאשר ישראל רחמנא ליצילן ראויין ללקות הקב"ה מביא עכו"ם ומשליכן לתוך גיהנם תחת ישראל. וע"ת תבנית הטעמים של **וּבֵין עַמְּךָ** – מונח מרבה, אתנה מגביל ובסה"כ רבוי הגבלות כנדרש ונתן הקב"ה פדיונם המצריים כלומר הגביל המכה שלא תכה באף אחד מישראל, וכך גם בעתיד.

[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (שמ' וא' ח,יט) וְשִׁמְתִי פְדֹת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ. היא היא הפליאה שתהא פדות לישראל ולא למצרים ואמר לו **(ח,יט) לְמַחֵר וַיְהִה הָאֵת הַזֶּה**: לא כדרך שהיו בני ישראל אומרים, כי לימים רחוקים הוא ניבא, **(יחז' יב,כב) וְאַרְכּוּ הַיָּמִים וְאַבְדַּ בְּלִי-חַזוֹן**: (פסוק מנבואת יחזקאל המלמד על יאוש ישראל הגולים בבל המלמד על יאוש ישראל מישועה במצרים) אלא **(ח,יט) לְמַחֵר וַיְהִה הָאֵת**

ב"ה טוב טעם ודעת ולדני (טטור) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תצית ההשערות**: **תנח**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות, **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בהצגה פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-טננה** – **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מדיצה. עמירה. שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור. מדיצה. עמירה. שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיו לנחש אחר בהלכה:

תנח:

[(שכל טוב (בובר)) (שמ' וא' ח, טי) ושמתי פדת בין עמי ובין עמך]. מתוך עמך אקח פדיון, וזה הפדיון יהא מפריש בין עמי ובין עמך, ומהו ניהו פדיון היינו תינוקות של מצריים שהיו הערוב הולכים ונוטלין מעריסותיהם והורגין אותם (מדה כנגד מדה על שהמצרים הרגו תינוקות ישראל), וכה"א **(ישע' מג, ג) נתתי כפרך מצרים פוש וסבא תתחיד: (ח, טי) למחר יהיה האת תנח:** זהו שדרשנו שאין אות בכל מקום **אלא לזמן ולמתבשר בו**, שנאמר **(שמות ג, י) וזהו לך האות. מה ת"ל (ח, טי) תנח**, מלמד שהתראה **(ח, טי) האת תנח** היה בסוף שלש שבועות אחר מכת כנים:

[(מושב זקנים (מבעלי התוספות)) (שמ' וא' ח, טי) ושמתי פדת וכו' ד"א]. מה שנאמר הפלאה בדבר ובערוב יותר משאר מכות הטעם לפי שהמכות מאותו מקום יצאו, כגון כנים מן העפר, ודם וצפרדעים ממימי היאור, מהם ובהם היתה מכתם, אך מכת דבר וערוב באה ממרחק והפלאה גושן היתה שלא שמשו בארץ גושן (כמו שלוש המכות הראשונות למאן דאמר ששימשו גם בגושן) כמו ששמשו בארץ מצרים,

[(אבן עזרא הפירוש הקצר) (שמ' וא' ח, טי) ושמתי פדת] - גם זה יהיה אות בתוך אות, כי יכיר הערוב מי הוא מעמי ומעמך, וזה נאמר על מי שהיה במצרים, ולא בארץ גושן: (כי זו המכה הראשונה שלא שימשה בארץ גושן)

[(אברבנאל פרשת וארא) ... וצוהו (למשה) שיאמר לו (לפרעה) כה אמר השם שלח את עמי ויעבדני רוצה לומר כי הם עמי ויותר ראוי הוא שיעבדו אותי משיעבדו אותך ואם אינך משלח את עמי הנה (שמ' וא' ח, טי) פי אם-אינך משלח את-עמי הנני משליח בך ובעבדך ובעמך ובקמך את-הערב (נגד טבע החיות לחיות בנפרד מבני אדם) והם חיות שרצים ונחשים ותולעים מזיקים נושכים וממיתים הנערים וגם בני אדם הגדולים והם באים בערבוביא על כן קראם ערוב ויעד שיבואו אל הבתים ויכנסו בהם כי עם היות טבע ללכת החיות ביער והשרצים באשפות ובמדברות ויברחו מבני אדם הנה עתה בכח הנס הם בעצמם יבואו אל הבתים ויכנסו בהם וגם האדמה אשר הם עליה רוצה לומר שאחר כך ילכו בשדה ובכל גבול מצרים שהיא האדמה אשר הם רוצה לומר הבתים שזכר עליה כי יהיה הערוב בבית ובשדה והיה בזה עונש מתחסס כי כיון שפרעה אינו רוצה לשלח את העם ומחזיק בהם ישלח ה' בו משלחת מלאכים רעים שיחזיק בהם כמו שהחזיק הוא בישראל כי כיון שהוא חפץ להיות אכסנאי לעם ה' צבאות יהיה גם כן לערוב שהוא עמו ובריותיו ולפי שלא יחשוב פרעה שיהיה זה בטבע אמר (שמ' וא' ח, טי) והפליתי ביום ההוא את-ארץ גשן רוצה לומר אפריש ואבדיל מהמכה הזאת את ארץ גושן ולא יבוא זה מפני טבע ארץ גושן או מזה הארץ היא אלא בהשגחה נפלאה שזכר עליה שבעבור זה לא יהיה בה ערוב וכבר ביארתי למעלה שעד"ש והם מכת הערוב ומכת הארץ והשחין באו להוכיח פנת השגחת השם יתברך בפרטי העולם השפל שהיה פריעה גם כן מכחיש ולזה אמר כאן (שמ' וא' ח, טי) למען תדע פי אני ה' בקרב הארץ: ר"ל למען תדע לא לבד במכת הערוב אבל עם ההפלאה ממצרים לגושן שאני ה' המחוייב המציאות השגחתי והנהגתי בקרב הארץ ולכן בא הפסוק הנה אחרי פסוק והפליתי לפי שמההפלאה תודע ההשגחה שבפרט ישגית על מצרים להרע להם ועל ארץ גושן למלטה ולהצילה והותרה בזה השאלה ה'. ואמנם אמרו אח"כ (שמ' וא' ח, טי) **ושמתי פדת חשבו המפרשים שהפדות הוא ההפלאה שזכר ואם היה הדבר כן לא ימלט הכתוב בזה מההכפל (הפליתי, פדות) והרמב"ן פירש שהפדות היה גם בארץ מצרים שאם ימצא הערוב יהודי בארץ מצרים לא יזיקהו ונכון הוא אבל היתר נכון אצלי הוא שמן היום ההוא והלאה נסתלק השעבוד מבני ישראל שפרעה ראה ענין ההפלאה הסכים לכבדם וידע שעם ה' הם וכמו שכתב הראב"ע ולכן אמר להם (שמ' וא' ח, טי) **לכו וזכו לאלהיכם בארץ:** (שמ' וא' ח, טי) **ונאמר פרעה אנכי אשלח אתכם** שצוה שלא יעבדו עוד וגם המצרים לא היו מענים אותם כי נפל פחדם עליהם ועם זה באמת נאמר (שמ' וא' ח, טי) **ושמתי פדת בין עמי ובין עמך** שלא יהיו עוד ישראל לפניהם כעבדים אבל כמו שיהיו המצריים אצל ישראל יהיו בני ישראל אצל המצריים כאלו כלם ביסורין ופדוים לא עבדים וזהו ה-**פדת** אשר שלח לעמו שם ואמרו (ח, טי) **למחר יהיה האת תנח:** אינו על הערוב אלא על ה-**פדת** שלמחר יסיר הערוב מהם ויהיו פדויה ה'.**

(שמ' וא' ח, טי) ושמתי פדת – מונח זקף-קטן, מונח רומז לאפשרות רבויים למודים בתפקיד טעם זקף-קטן כשני למודים,

(למוד א) מפני התעכבות הישועה (ריחוק בזמן) מזה כ-209 שנה מאז ירידת מצרים והשעבוד הקשה מזה כ-85 שנה, בני ישראל מסופקים בישועה המיידית, שלא באה אחר כל אחת משלוש המכות הראשונות שכל אחת הייתה קשורה לענוי מסוים. הקב"ה מביא מכה רביעית, מכת ערוב לא ממקום ומעשי הענוי, אלא ממקום רחוק להראות הנהגת ה' בבריאה. מכת ערוב באה כמדה כנגד מדה על המתת ילדי ישראל בידי המצרים והמבוגרים בעבודה בלי להצילם מתאונות עבודה, התנהגות שלא כטבע בני אדם. **פדת א** לפי **[(אברבנאל פרשת וארא)]** מבחינה רוחנית זו משלחת מלאכים רעים המנהיגה ערוב של בעלי חיים הנכנסים למקום בני אדם שלא כטבעם, ועליהם מצטרפות בהמות שמשמשות לאדם ומתנהגות וגם הן נגד טבעם וכולם חוטפין תנוקות מעריסותיהם ומבוגרים וממיתים אותם. ועוד התנהגות משונה שהם אינם פועלים בארץ גושן, עיקר מושב בני ישראל, לעומת, שבשלוש המכות הראשונות יש מאן דאמר ששימשו המכות במצרים ובארץ גושן, ממכת ערוב המכה שימשה רק בארץ מצרים בלבד, ופגעה רק במצרים ולא בבני ישראל שהיו בארץ מצרים.

(למוד ב) פדת ב' **[(אברבנאל פרשת וארא)]** החל ממכת ערוב והלאה **נסתלק השעבוד מבני ישראל** שפרעה ראה ענין ההפלאה הסכים לכבדם וידע שעם ה' הם.